

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891.   Andra Kammaren.   N:o 32.

Onsdagen den 22 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande april.

§ 2.

Ordet lemnades härefter till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve Lewenhaupt, hvilken yttrade: Som grundlagens föreskrifter utgöra hinder för diskuterandet, åtminstone från denna bänk, af de inom konstitutionsutskottet framställda anmärkningar, som utskottet funnit ej böra framställas och hvilkas ifrågasättande därför endast genom vid dechargebetänkandet fogade reservationer blifvit känt, är jag särdeles tacksam att genom en interpellation hafva erhållit tillfälle att för kammaren redogöra för de i fråga om herr Smiths reklamationer mot spauska regeringen af utrikesdepartementet vidtagna åtgärder efter den tid, till hvilken Riksdagens granskning 1889 sträcker sig, eller efter den 31 december 1888.

Dessa reklamationer hafva föranledts af tvenne af spanska regeringen år 1888 och 1889 utfärdade lagar om konsumtionsskatt. Genom den första lagen infördes en konsumtionsskatt af ungefär 75 pesetas pr hektoliter, lika för drufsprit och annan sprit, men sedan det befunnits att denna skatt var så hög, att införseln hindrades och skatteinkomsten derigenom betydligt minskades, blef genom den andra lagen af juli 1889 skatten nedsatt till 25 pesetas pr hektoliter, hvar efter införseln å nyo betydligt ökades. Denna senare skatt pålades emellertid icke lika å all sprit, utan den inhemska drufspriten undantogs, hvilket är i strid med den mellan de förenade rikena och Spanien gällande handelstraktaten.

Under tiden från den 31 december 1888 till lagens antagande juli

Interpellation i spanska spritfrågan.
(Forts.)

1889 hade herr Smith icke gjort någon framställning, men i skrifvelse den 27 juli 1889 anhöll han, bland annat, att Kongl. Maj:ts regering måtte i kraftigaste form bestrida tillämpningen af den nya skatten, och i anledning af denna skrifvelse fattades något senare, den 26 augusti, på förslag af dåvarande utrikesministern, friherre Åkerhielm, nådigt beslut att genom beskickningen i Madrid underrätta spanska regeringen att den nya lagen var stridande mot handelstraktaten, men att regeringen för tillfället ej ville begagna sig af denna oregelbundenhet, emedan man ej ännu visste om lagen skulle befinnas skadlig för våra intressen. Derjemte uttrycktes i samma skrifvelse förhoppning att spanska regeringen måtte framställa något förslag till uppgörelse.

Den 18 november 1889 ankom från herr Smith en ny skrift af den 12 oktober, i hvilken han redogjorde för sina reklamationer mot spanska regeringen, men genom telegram den 7 december och senare genom bref den 27 januari anhöll han, att för tillfället ingen vidare åtgärd måtte med anledning af hans framställning vidtagas, förr än nytt meddelande gjordes. I skrifvelse den 24 mars 1890 framstälde herr Smith vissa påståenden rörande andra frågor, men begärn om protest mot 1889 års lag förnyades icke, och då herr Smith samtidigt i allmänhet uttalade den största tillfredsställelse med friherre Åkerhielms skrifvelse den 26 augusti, antog jag att han för tillfället var nöjd med de i denna skrifvelse begagnade ordalag, som innehöllo förklaring att lagen stred mot traktaten. Å denna note hade emellertid från spanska regeringen ankommit en svarsskrifvelse, och i anledning häraf utverkade jag nådig befallning den 14 april sistlidna år att genom beskickningen i Madrid aflåta en ny skrifvelse till spanska regeringen om 1889 års lag, i hvilken förklarades att Kongl. Maj:ts regering på anförda skäl fortfarande var af den åsigten att lagen stred mot handelstraktaten, men att, som vi ej ännu visste om den nya lagens föreskrifter skulle blifva skadliga för våra intressen, Kongl. Maj:ts regering var böjd att icke göra anspråk på den rätt, som traktaten i detta afseende tillförsäkrade oss, så länge som omsorgen om våra intressen icke tvingade oss att göra det.

Denna skrifvelse afläts den 8 maj, och samtidigt afläts, likaledes på nådig befallning, en annan skrifvelse, i hvilken Kongl. Maj:ts regering till spanska regeringens välbekanta rätts- och billighetskänsla rekommenderade en reklamation af herr Smith å 3,773,167 pesetas 19 cent., hvilken reklamation icke var grundad på påstående om traktatsbrott, utan derpå att 1888 års lag, enligt hvad som framgick af ett regeringsbeslut af den 31 juli 1889, blifvit orätt tillämpad.

Med dessa skrivelser synes herr Smith för tillfället hafva varit nöjd, emedan han den 27 september 1890 från Paris skref till mig följande:

”Tidningarne bombardera mig med bref för att få upplysningar i spanska frågan. Jag har svarat alla, att som excellensen Lewenhaupt synes göra allt hvad han kan för att skaffa mig rättvisa, så har jag för närvarande (dessa två ord understrukna) ingen annan upplysning att afgifva, än att jag är nöjd och tacksam för den omsorg och omtanke, som excellensen Lewenhaupt synes nedlägga på frågan, samt att

jag har ingen anledning att på ringaste sätt bidraga till något anfall mot honom, såsom synes vara afsedt från flera olika håll. Kommer något att skrivas i svenska tidningar, så vill jag med detta blott hafva förklarat, att jag har ingen som helst andel deri, samt att jag bygger på det samtal, som jag hade med eders excellens i Helsingborg, hvilket fullkomligt tillfredsstälde mig.“

Ännu den 17 november skref herr Smith till mig från Paris:

“Vid mitt besök i Helsingborg erhöj jag eders excellens' godhetsfulla löfte, att jag skulle få lemna min fullmakt åt minister Huitfeldt att uppbära hvad som inflyter på reklamationerna. Jag har emellertid ej ännu åtgjort något här vid lag, men då en del penningar nu lära vara tillgängliga, vill jag utbedja mig tillåtelse att nu få sända honom min fullmakt.“

Jag anser mig på grund af dessa bref hafva rätt att antaga, att herr Smith ännu den 17 november 1890 ansåg sig hafva från min sida mött fullkomligt tillmötesgående, utom för hvad angick de omnämnda påståendena, som gjordes den 24 mars, och att han då för tillfället icke ville fullfölja dessa påståenden.

Derefter erhöj jag icke från herr Smith något meddelande, och denna långa tystnad gaf mig visserligen anledning att antaga, att frågan skulle komma att upptagas vid riksdagen, men jag antog att anmärkningarna skulle inskränkas till de påståenden, som herr Smith till mig framställt, och att, då herr Smith icke gjort någon anmärkning mot att protest ej blifvit afgifven, han ännu icke var bestämd när han borde förnya sin begäran om protest.

En formlig protest, hvarigenom en regering anklagar en annan för traktatsbrott, är en mycket allvarlig åtgärd, och man måste vara beredd att, om protesten lemnas utan afseende, kunna begära frågans afgörande genom skiljedom, men för att kunna göra det, är det icke nog att bevisa kontraktsbrottet, utan man måste äfven lemna en utredning hur *skada* förorsakats, och man måste bevisa det med sådana argument, att de kunna anföras inför skiljedomstolen.

Det rent tekniska traktatsbrottet faller under den klass af kontraktsbrott, som är känd under benämningen “*injuria sine damno*“, och då, när skada icke uppkommit, endast nominel skadeersättning, 1 franc eller 6 pence, kan erhållas, är ett tekniskt traktatsbrott icke tillräckligt för att skiljedom kan begäras.

Jag anser därför att i detta fall formlig protest icke bör afgifvas förr än någon svensk eller norrman uppgifvit och enligt Kongl. Maj:ts regerings åsigt bevisat att hans intressen lidit skada.

Herr Smith är hittills den ende, som klagat öfver lagen, och jag förmodar att han icke behöfver något biträde af utrikesdepartementets agenter i Spanien för anskaffande af upplysningar, men om begäran om sådant biträde göres, kommer det naturligtvis att med beredvillighet lemnas.

Om protest afgifves och anledning finnes att antaga, att gemensamhet i intressen mellan Tyskland och Sverige i ifrågavarande hänseende förefinnes, kommer underrättelse om protesten förmodligen att meddelas kejsrerliga Tyska regeringen, men bona officia och väntjen-

Interpellation i spanska språket om frågan.
(Forts.)

ster kunna icke i en fråga som denna af främmande magter påräknas, emedan hvarje regerings handlingssätt uteslutande bestämmes deraf, huru vida egna undersåtars intressen lidit skada. Det är emellertid fullkomligt säkert, att under alla omständigheter påföljden af en protest aldrig kan blifva den, att de förenade rikena erhålla någon förmån framför annat land, hvilket, såsom Tyskland, i fråga om konsumtions-skatt eger samma traktatsenliga rättigheter som de förenade rikena, och hvarje förmån, som beviljades öss, skulle, enligt de underrättelser jag erhållit från Kongl. Maj:ts beskickning i Madrid, komma att äfven utan protest beviljas alla andra dylika länder. I annat fall skulle utan tvifvel protester icke komma att uteblifva.

När protest blifvit gjord och tillfredsställande svar icke erhållits, bör skiljedomstol begäras, och den person som begärt protesten är då enligt min åsigt skyldig att uppgifva alla frågor och alla påståenden, han önskar få underställda skiljedomstolen. Om skiljedomstol begäres på grund af en framställning af herr Smith, anser jag dessutom att han då äfven måste afgifva förklaring, huru vida någon annan reklamation mot Spanien finnes, som han anser vara berättigad på grund af traktatsbrott.

Af hvad jag sålunda anfört framgår, att Kongl. Maj:ts regering anser, att Spanien brutit handelstraktaten, att begäran om protest icke finnes bland de framställningar, som underställdes Kongl. Maj:t den 14 april 1890, att ingen begäran derom senare blifvit gjord, och att jag icke väckt frågan därför att det enligt min åsigt icke är regeringens skyldighet att i detta fall göra formel protest, utan att någon uppgifvit och bevisat att hans intressen lidit skada. Jag har haft särskildt tillfälle att förvärfva en viss erfarenhet om dylika frågor under den tid af tre år, jag i Washington var ordförande i en af de största skiljedomstolar som varit tillsatta, och jag vågar förutsäga att, äfven om dessa reklamationer komma att handläggas af mina efterträdare, en eller flere, de dock alltid nog skola komma att i detta afseende vidhålla den åsigt, jag nu uttalat.

Spanska regeringen har på sin tid erkänt mottagandet af de omnämnda skrivelserna, men svar har icke ankommit och beslut om skriftlig påminnelse till spanska regeringen saknar jag anledning att föreslå, förr än herr Smith inkommer med skriftlig framställning i ämnet till departementet.

Vidare anförde:

Herr Herslow: Jag har att till hans excellens herr utrikesministern frambära min tacksambet för de meddelanden han gjort i en sak, der vi alla äro lifligt intresserade att få veta sanningen, och om möjligt hela sanningen och endast sanningen.

Man kan icke påstå, att den ifver, nationen ådagalagt att få denna klar för sig, är blott nyfikenhet, som möjligen framkallats af de stora siffror, som här angifvits, eller af den synnerligen effektrika apparat, hvarmed den först bragtes inför offentligheten. Den ifvern är heller alldeles icke uttryck af någon önskan att ännu en gång

spela stormagt eller att åt Sveriges diplomati gifva en pregel af öfvermodigt pockande. Vi känna fullständigt vår ställning såsom en mindre stat, och vi acceptera den ställningen, acceptera den villigt derför, att om den har sina olägenheter, så har den också sina fördelar. Men hvad landet just derför vill veta är, huru vida Kongl. Maj:ts regering under en sådan kinkig situation, som en stor stats hänsynslöshet kan skapa för en liten, handlat och förstår att handla med det lugna, besinningsfulla, på en gång hofsamma och fasta allvar, som måste pregla just en liten stats uppträdande, om den icke vill alldeles blifva kastad åt sidan. På botten af vårt intresse i denna sak ligger dessutom ännu en fråga, på hvilken landet ifrigt letar efter svar, den frågan nemligen, huru vida i vår allt jemt sig så kallande civiliserade- värld rättsförhållandena mellan nationerna ännu ordnas efter folkrättsliga grundsatser, eller åtminstone med sken af aktning för de grundsatserna. Äfven den saken är det viktigt just för ett mindre land att få reda på, emedan det särskildt är för ett sådant land alla *illusioner* i den vägen kunna komma att stå fruktansvärdt dyrt.

Interpellation i spanska spritfrågan.
(Forts.)

Herr Hedin: Hans excellens herr utrikesministern har erkänt, att enligt regeringens uppfattning den spanska regeringen genom den nya spritförordningslagen af år 1889 har öfverträtt den mellan de förenade rikena och Spanien bestående handelstraktaten. Men sedan hans excellens herr utrikesministern gjort detta erkännande, att den andra kontraherande parten har öfverträtt en af Kongl. Maj:t med Riksdagens bifall afslutad traktat, så förvandlar han frågan om tillämpningen af denna traktat och om upprätthållande af de fördelar, som genom densamma hafva blifvit Sverige tillförsäkrade, och hvilka af vårt land köpts med motsvarande uppoffringar åt Spanien, från en folkrättslig fråga — der Kongl. Maj:t har att, utan att dertill behöfva uppfordras af den enskilda medborgaren, i landets intresse, i dess ekonomiska intresse och i dess äras intresse upprätthålla traktatens helgd — till en privatfråga och säger, att från den eller den stunden till den stund som nu är har herr L. O. Smith icke vidare protesterat mot denna traktatsöfverträdelse. Är detta, herr talman, verkligen ett tillåtligt resonnement — att förvandla frågan om upprätthållande af ett internationellt aftal, der parterna äro å ena sidan den svenska staten och å den andra sidan den spanska staten, till en enskild intressefråga? Jag har åtminstone förr aldrig hört, att den svenska regeringen har betraktat frågor om traktatsenliga aftal med främmande magter på detta sätt. För öfrigt är det ej riktigt att säga att herr Smith icke fullföljt sina protester mot denna traktatsöfverträdelse. Protesten kom, såsom hans excellens herr utrikesministern också medgaf, i den första skrifvelse, som af honom omförmäldes, från Karlshamns spritbolag, och den protesten står ju kvar och har visserligen aldrig någonsin blifvit återkallad. Han säger vidare, att en protest mot en traktatskränkning är en allvarlig sak. Ja, *visserligen* är det en allvarlig sak, för den nemligen, som protesten drabbar. Ty den, som brutit ett traktatsaftal och som får stå såsom traktatsbrytare inför

Interpellation i spanska spritfrågan.
(Forts.)

hela den civiliserade världen, för honom blir protesten en allvarlig sak; men icke är det en allvarlig sak — hvilket väl här skall betyda en betänkelig och farlig sak — för den, hvars rätt blifvit öfverträd och som kan säga: så lyder vårt aftal, jag fordrar dess upprätthållande. Detta vore visserligen icke för oss betänkligt. Det anmärktes att, om protesten ej medför afsedd verkan, vi skulle få vädja till skiljedomstol. Men det torde icke här kunna komma i fråga att behöfva anlita denna utväg. Jag har påpekat i min vid konstitutionsutskottets betänkande fogade särskilda reservation, att här är ställningen sådan, att någon bevisning från Sveriges sida om traktatsbrott icke behöfver ske, emedan oförenligheten mellan traktaten och spritskattelagen blifvit af spanska regeringen sjelf under Cortes-förhandlingarna rörande den nya lagen om våren eller försommaren 1889 erkänd. Den spanska regeringen förklarade nemligen inför Cortes att den föreslagna lagen, som man sökte genomdrifva till förmån för Spaniens drufspritfabrikanter, stode i strid mot Spaniens traktater med främmande magter, Tyskland och Sverige, och att man således icke skulle kunnat framlägga denna lag eller begära att spanska representationen skulle votera densamma, om man icke på förhand hade lyckats förvissa sig om traktatmagternas bifall och "solemnella" löfte att icke reklamera mot den traktatsvidriga bestämmelsen i lagen. När man sålunda haft spanska regeringens på förhand gifna erkännande att lagen är traktatsvidrig, läser en protest icke behöfva åtföljas af yrkande på skiljedomstol, som ju skall utreda omtvistliga frågor.

Nu har hans excellens undvikit den ömtåliga frågan, hvilken jag väntat att han skulle göra något försök att här förklara, nemligen huru det var möjligt, att spanska regeringen genom dåvarande spanske utrikesministerns mun kunde inför Cortes förklara: I kunnen lugnt votera denna lag, trots att dess bestämmelser strida mot traktaterna, ty vi hafva traktatmagternas medgifvande på förhand, att de icke skola reklamera. Huru var det möjligt, att en spansk minister, talande i sin regerings namn, kunde framföra ett sådant påstående? Hans excellens utrikesministern har, såsom jag citerat i min vid konstitutionsutskottets betänkande fogade reservation, välvilligt åt den spanska regeringen och den minister, som talade i denna regerings namn, uppfunnit den ursäkten, att, när han yttrade denna osanning, han *trodde* att han talade sant. Huru var det dock möjligt att den spanska ministern och den regering, i hvilkens namn han talade, kunde tro, att de fått Sveriges tillåtelse till denna traktatsöfverträdelse? Huru kunde detta vara möjligt? Skulle icke hans excellens vilja förklara det? Jag har framställt den förklaring, som är gängse i Spanien och gängse bland många äfven här. Skulle icke hans excellens finna nödigt att, förutom hvad han nyss svarat på herr Herslows interpellation, jemväl upplysa huru *han* förklarar, att spanske ministern, talande i spanska regeringens namn, kunnat misstaga sig ända derhän, att han trodde sig hafva fått en tillåtelse, som enligt hans excellens egen förklaring i en officiel skrivelse hvarken begärts eller någonsin meddelats af svenska regeringen.

Hans excellens behagade vidare säga, att innan man kan göra

eller om man vill göra en protest på grund af traktatskränkning, skall man bevisa att skada af denna kränkning följt. Jag har haft den äran att för något halfår sedan privatim till hans excellens härom yttra min mening, som uttrycktes på ungefär följande sätt, nemligen att jag väl skulle kunna fatta om en regering, som den spanska, bragt till trångmål, skulle tillgripa en sådan advokatyr, men att jag ansåge det otänkbart att det någonsin skulle falla en svensk regering in att tillverka ett sådant argument för att erbjuda åt traktatsbrytaren. På denna min erinran fick jag då intet svar, och nu begriper jag mycket väl denna tystnad, sedan jag i de utskottet förelagda handlingar har läst, att hans excellens redan yttrat sig så några månader förut i en officiel skrifvelse. Låt oss nu betrakta hvad denna advokatyr innebär. Om två konkurrenter äro af lagstiftningen ställda under samma lagliga vilkor i afseende å en viss näring, och sedermera denna likställighet ensidigt brytes, så att den ene t. ex. får behålla sin skattefrihet, under det att den andre drabbas af en svår skatt, och så den, som blir föremål för denna åtgärd, besvärar sig, skall man då komma till honom och säga: bevisa att ni lidit skada derigenom att eder fabrikation mot gifna löften drabbats af en skatt, från hvilken jag fritagit er konkurrent? Det är, såsom jag i reservationen påpekat, gifvet att bevisning om att skada inträffat nödvändigt måste resultera derhän, att det blir en bevisning om *huru stor* denna skada minst varit, ty man kan icke bevisa skadans tillvaro in abstracto, utan måste göra det i siffror, om än icke maximisiffran, men att den *minst* varit så och så stor, det måste ådagaläggas, ty först då blir äfven att juridiskt bevisadt. Nu är detta en bevisning, som, om man fordrar att den skall vara juridiskt giltig och utföras i siffertal, är lika omöjlig, som det hittills, så vidt jag vet, varit omöjligt att lösa frågan om perpetuum mobile eller cirkelns qvadratur. De senare försöken hafva dock varit oskadliga, åtminstone för alla andra än dem, som hafva sysselsatt sig dermed. Dessa absurditeter hafva icke, på sätt hans excellens utrikesministern gör med sin orimliga fordran, öfvat någon inflytelse på enskilde medborgares lagliga rätt och internationella af-tals helgd.

Förlåt, herr talman, men jag skall be att här få göra en parentes. I resonnementet rörande bevisningen om skadan tycker jag mig känna igen argument, hemtade från ett privat utlåtande, som, jag vet knappast på hvad sätt, öfverlennats till, icke konstitutionsutskottet, men vissa ledamöter af konstitutionsutskottet, för att de deraf skulle hemta åtminstone något stöd och styrka och stadfästelse för sin rätta tro, ett från en amerikansk advokat till utrikesdepartementet inkommet utlåtande af den beskaffenhet, att det förvånar mig att, sedan man gjort sig besvär att få det och kanske måst utbetala penningar såsom ersättning för hans besvär, man icke funnit lämpligt att kasta det i papperskorgen, ty annan behandling förtjenar det icke.

Främmande magters bistånd kan ej påräknas, sade hans excellens utrikesministern. Ja, hvad en främmande magt angår, har jag läst samma yttrande i den korrespondens, som blifvit utskottet förelagd.

Interpellation i spanska spritfrågan.
(Forts.)

Interpellation i spanska spritfrågan.
(Forts.)

Om det yttrandet vid det tillfället har jag i reservationen gjort den anmärkningen, att det i vidunderlig grad tager sak på bak, ty hvad Sveriges och Norges minister i Madrid tillstyrkte den svenska regeringen att göra innebar tydligen, det kan ett barn inse, icke det syftet, att man skulle vädja till en "väntjenst" från tyska regeringen, utan det rådet: I skolen låta den tyska regeringen veta hvad för ett vapen I hafven i bakhand, som I beslutat att använda för att den tyska regeringen måtte besluta sig att i sitt eget välstädda intresse utöfva pression på den spanska. Men hans excellens' nu fälda och förut citerade yttrande af ministern i Berlin är i alla fall värderikt. Ingen väntjenst är således att påräkna från den kejsrerliga tyska regeringen; icke minsta skymt af erkänsla för den i åratals till men för våra egna intressen och till men för Sveriges rikets värdighet fortsatta kurtis mot detta land. Men hade man då icke kunnat vänta hjälp från annat håll? Det hade kunnat gå för sig redan 1888, det hade då varit möjligt — men den saken kommer visserligen icke den nuvarande utrikesministern vid — att få en engelsk statsman till skiljedomare. Olyckligtvis stälde man då till denna s. k. skiljedom endast för att maskera den orätt, som den spanska regeringen gjort mot Sverige.

Jag skall nu icke fullfölja längre, därför att jag snart får anledning att återkomma till denna fråga. Jag skall sjelf välja mina ögonblick samt sjelf reglera brasan på det sätt, jag finner lämpligt, och här har jag funnit lämpligt att använda stekning vid sakta eld.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve Lewen haupt: I anledning af ett yttrande utaf den siste talaren ber jag få nämna, att jag för spanska regeringen anmärkt, att svenska regeringens medgifvande aldrig begärts och aldrig lemnats, samt att enligt de under rättelser, jag erhållit, anledningen till att ett sådant allmänt påstående gjordes af den spanska finansministern berodde på att han i detta fall misstagit sig.

Herr Hedin: Detta svar var värre än jag hade väntat mig.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad.

§ 3.

Efter föredragning af herr *F. Bergs* från Stockholm i gårdagens sammanträde bordlagda motion, n:o 191, hänvisades densamma till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången sammansatta stats-, banko- och lagutskottets utlåtande n:o 2.

§ 5.

Härefter företogs till behandling konstitutionsutskottets memorial, n:o 8, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

I detta memorial yttrade utskottet: att anledning icke förekommit att mot någon ledamot af statsrådet tillämpa 106 § regeringsformen, hvaremot utskottet funnit följande efter föredragning af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, enligt hvad nedannämnda protokoll utvisade, afgjorda ärenden vara af beskaffenhet att böra jemlikt 107 § regeringsformen för Riksdagen anmälas.

Angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

1:o Protokollen öfver ecklesiastikärenden den 31 januari 1890, n:o 4, angående ändring i fastställd lönerreglering för presterskapet i S:t Klara församling i Stockholm, och den 9 maj 1890, n:o 4, angående ändring i fastställd lönerreglering för presterskapet i Jakobs och Johannis församling i Stockholm;

2:o Protokollet öfver ecklesiastikärenden den 6 juni 1890, n:o 11, angående besvär i mål rörande skyldighet för klockarne inom Östergarns pastorat att befordra presterskapets embetsförsändelser; och

3:o Protokollet öfver ecklesiastikärenden den 10 oktober 1890, n:o 30, angående tillsättning af öfverbibliotekariebefattningen vid kongl. biblioteket.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer af herrar *Ljungman, Bengtsson* i Gullåkra, *Björkman, Boström* i Bodbyn, *Dahn, Elowson, Hedin, Johnsson* i Thorsberg, *Vahlin* och *Wikstén*, beträffande åtskilliga befordringar till regementsofficerare vid armén samt återbesättandet af en andra bataljonsläkarebefattning vid Vestgöta-Dals regemente; herrar *Bengtsson* i Gullåkra, *Björkman, Boström* i Bodbyn, *Dahn, Elowson, Hedin, Johnsson* i Thorsberg och *Wikstén* angående förflyttning af Luggude härads tingsställe från Mörarp till Helsingborg;

af herrar *Elowson, Hedin* och *Vahlin*, angående Kongl. Maj:ts beslut den 26 juni 1890, hvarigenom upphäfts ett af länsmannen C. G. Svenonius den 13 och 14 mars 1890 verkställt beslag å ett parti virke, tillhörigt engelske undersåten sir Edmund Giles Loder och upplagdt vid haus egendom Törefors i Norrbottens län.

Herr *Hedin*, med hvilken instämt herrar *Ljungman, Bengtsson* i Gullåkra, *Björkman, Dahn, Elowson, Johnsson* i Thorsberg och *Vahlin*, i fråga om fastställande af ny arbetsordning för rikets hofrätter;

herr *Hedin*, med hvilken instämt herrar *Ljungman, Bengtsson* i Gullåkra, *Björkman, Boström* i Bodbyn, *Dahn, Elowson, Johnsson* i Thorsberg, *Vahlin* och *Wikstén*, angående beslutande i kommandoväg af åtgärder föranledande statsutgifter;

herr *Hedin*, med hvilken instämt herrar *Ljungman, Bengtsson* i Gullåkra, *Björkman, Boström* i Bodbyn, *Dahn, Elowson, Johnsson* i Thorsberg, *Vahlin* och *Wikstén*, beträffande den s. k. spanska spritfrågan.

Sedan utskottets yttrande blifvit uppläst, anförde:

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: De anmärkingar, som konstitutionsutskottet funnit skäligt att framställa mot de nyss upplästa punkterna, hvori Kongl. Maj:t enligt utskottets åsigt handlat emot lag på grund af den tillrådan, han af chefen för ecklesiastikdepartementet och regeringens öfriga ledamöter inhemtat, äro såsom nyss nämnts tre. Den i *första punkten* framställda går jag nu att söka besvara.

Efter en kort recit säger utskottet, att af löneregleringsförfattningarne och de ifrågavarande löneregleringarne fullt tydligt framgår, att verkställd reglering af presterskapets löneinkomster afsågs skola orubbad bestå under en tid af 50 år, och särskildt vill utskottet med afseende härå erinra om följande, bland de fastställda grunderna upptagna bestämmelser, nemligen att all tionde o. s. v. skulle utbytas mot penningar efter tioårig medelmarkegång, allt under 50 år. Hvad utskottet der sagt, kan icke jäfvas; så förhåller det sig. Från det förra oefferrättlighetstillståndet med afseende å församlingsbornas afgifter till presterskapet, hvilket föranledt en massa tvister, sökte man komma in på en bättre sakernas ordning, och detta skedde slutligen efter öfverenskommelse mellan Kongl. Maj:t och Riksdagen genom löneregleringarne. Då sålunda den fastställda löneregleringen tydligt och klart bestämmer icke blott afgifterna utan äfven den tid, hvarunder de gälla, har man *regeln* gifven.

Men utskottet vill göra denna regel ovilkorligt bindande, så att icke under några omständigheter någon förändring i löneregleringen finge ske vare sig beträffande afgift eller tid. Derigenom har utskottet sökt åt dessa lagbestämmelser gifva en *större* helgd, än som i allmänhet tillkommer de lagbud, som reglera inbördes rättsförhållanden. Detta tror jag icke kan gillas. Vi hafva en gammal rättsgrundsats och, ehuru gammal, lever den fullkomligt lifskraftig ännu samt bör också göra det. Denna rättsgrundsats heter: förord bryter lag. Dock har man dervid att tillse, under hvilka förhållanden förord *icke* får gälla. Det finnes två sådana, som göra att förord icke får gälla. Den ena är, om det träder in på rättsområden af den allmänna eller offentliga beskaffenhet, att ett större och högre ändamål derigenom skulle förfelas. Den andra är om i sjelfva lagtexten — i detta fall löneregleringsförfattningarne och löneregleringen — en tydlig och positiv lagbestämmelse finnes, som förhindrar detta. I förra fallet tror jag, att man skall få svårt att leta rätt på, hvilka allmänna, högre intressen kunna genom den enskilda aftalsrätten i detta fall blifva kränkta, och i det senare hänvisar jag till så väl löneregleringsförfattningarne som löneregleringen, hvilka icke äro så affattade, att genom dem något hinder för förords gällande finnes.

Hvad har nu varit anledningen till Kongl. Maj:ts beslut i detta fall? Jo de begge församlingarne hafva på kyrkostämma frivilligt och enhälligt erbjudit sitt presterskap en högre aflöning. Presterskapet biträdde detta, och det var sålunda en öfverenskommelse träffad parterna emellan.

Nu kan möjligen sägas, att skulle förord alltid vara gällande, så vore det icke omöjligt, ehuru föga troligt, att en församling och dess

presterskap komme öfverens antingen att för framtiden så aflöna presterna, att de icke kunde derpå berga sig eller också att församlingen aflönade dem så rikligt, att församlingen på grund deraf i framtiden komme att blifva oskäligt lidande. Det fordras sålunda en begränsning och denna begränsning är dels berörd af hvad jag redan sagt, dels också fastslagen genom den bestämmelse, att på *egen hand* få icke församling och presterskap träffa en dylik öfverenskommelse, utan den måste hänskjutas till den myndighet, som enligt löneregeringsförfattningarne fått i uppdrag att granska och fastställa hvarje sådan, och denna myndighet är Kongl. Maj:t. Så har också skett i detta fall. För öfrigt vill jag nämna, hvad som särskildt är bekant för alla jurister, men helt visst äfven för mången annan i denna kammare, att hvad som här skett och som lagligen skett på grund af förords betydelse är ingen ovanlighet. Sjelfva lagtexten, han må vara i ovilkorlig och positiv form affattad, är i detta fall icke bindande. Jag tror mig med säkerhet kunna få herr talmannens erkännande af sanningen deraf, att nästan på hvarje sida af den allmänna lagen, särskildt i jordabalken och handelsbalken, man ser huru förord har magt att bryta lag, der icke de omständigheter föreligga, som jag nyss nämt.

I utskottets betänkande förekommer något som jag till en början icke begrep, och jag måste erkänna, att det ännu icke står riktigt klart för mig. Jag vill dock försöka att, efter den uppfattning jag deraf har, motsätta mig det. Det står nemligen mot slutet såsom en slags kläm: "att samma förändringar faststälts efter ansökning af de församlingar, för hvilka ifrågavarande löneregeringsresolutioner gälde, synes ej i någon mån kunna inverka på detta förhållande, då ej särskilda korporationers beslut kunna vara af betydelse i fråga om Konungens och Riksdagens inbördes magtställning." Alltså, om två personer hafva vexelaffärer med hvarandra, kan man väl säga, att de rubba magtställningen mellan Konung och Riksdag, om de öfverenskomma att ordna sina förhållanden på ett sätt, som ingalunda öfverensstämmer med vexellagens bestämmelser, hvilka dock faststälts af Konung och Riksdag? — Visserligen icke!

En annan invändning, som skulle kunna göras, är den, huru vida församlingen här är part eller icke, och om sålunda hvad församlingen beslutat kan eller icke kan binda någon enskild. Jo, församlingen är verkligen part i detta fall; församlingen är den som aflönar presterskapet, och presterskapet mottager aflöningen af församlingen. Det heter i vår kyrkostämmoförordning af år 1862 § 2 punkt 10, att till kyrkostämmas handläggning höra frågor om öfverenskommelser rörande presterskapets löneförmåner. Endast några månader skilja denna författning från löneregeringsförfattningen. Jag öfverlåter åt kamraren att jemföra den förnas bestämmelser med den senares. Det har emellertid aldrig varit och får icke heller vara meningen, att Kongl. Maj:t så skulle få gripa in i dessa författningar, att den ena skulle göras gällande på den andras bekostnad.

Jag skall söka visa huru utskottets åsigt skulle taga sig ut praktiskt. Det kan ju hända, att åtskilliga församlingar genom löneregeringen blifvit oskäligt betungade. De tänka med missmod på de 50

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

år denna lönestat måste gälla. Då inträffar, att kyrkoherdebefattningen blir ledig, och de ingå då till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t måtte nedsätta de bestämda utskylderna till presterskapet, som under många år varit dem synnerligen betungande. Nej, säger Kongl. Maj:t; jag kan icke bifalla detta, ty löneregleringen är fastställd för 50 år, och församlingen skall betala lika mycket, tills denna tid är ute. — Det skulle också kunna hända något annat, nemligen att markegången stege så ofantligt, att kyrkoherden skämdes att uppbära så oskäligt hög lön samt därför vände sig till församlingen och sade: jag är färdig att afstå från en del af denna lön.

Församlingen vore härmed öfverens med honom; båda ginge till Kongl. Maj:t, anmälande att en öfverenskommelse dem emellan vore gjord; men Kongl. Maj:t säger: det kan jag icke medgifva, löneregleringen skall gälla, till dess de 50 åren äro slut. — Äfven ett tredje fall kan förekomma, hvilket är af större vikt än de förut anförda, och som äfven inträffat. Stora församlingar, synnerligen i Norrland, hafva fått ökad folkmängd, och befolkningen kommit i bättre lefnadsvilkor. De komma då till Kongl. Maj:t och be att få dela sig i tvenne pastorat. För att de skola kunna göra detta fordras att de lemna hvar sitt presterskap skäligen aflöning, och de bifoga då den förklaring, att de äro villiga att medgifva höjandet af de till presterskapet gående utskylderna, blott delning får ega rum. Nej, säger Kongl. Maj:t, löne-regleringen skall stå fast i 50 år.

Detta är ju en påtaglig orimlighet, som skulle följa, om den uppfattning, för hvilken konstitutionsutskottet gjort sig till tolk, skulle blifva gällande.

Vidare heter det i konstitutionsutskottets utlåtaude, att, "enligt utskottets förmenande, Kongl. Maj:ts ifrågavarande beslut lätt skulle kunna gifva anledning till att inom olika delar af landet en sträfvan uppstode att få de för presterskapets löneinkomster gällande regleringar på motsvarande sätt ändrade", d. v. s. höjda. Jag tror verkligen icke, att faran därför är så stor! Och slutligen yttrar utskottet, att det befarar, att "derigenom det af Rikets Ständer i skrifvelsen den 6 juli 1857 med presterskapets lönereglering uttryckta syftemål att bereda "lärare och åhörare sins emellan trefnad, endrägt och förtroende" säkerligen i hög grad skulle motverkas." Det ser jag icke, på hvad sätt detta derigenom skulle ske. Jag kan tvärt om knappt tänka något större bevis på endrägt och förtroende, än att församlingen frivilligt erbjuder sin prest förhöjning och hos Kongl. Maj:t begär stadfästelse af detta beslut. Icke kan väl ett slikt beteende bevisa, att tvistigheter och oenighet äro rådande mellan presten och församlingen. På grund af hvad jag anför i denna punkt torde det vara klart, att hvad Kongl. Maj:t här beslutat är fullt öfverensstämmande med gifna författningar.

Jag skall be att för kammaren, oaktadt jag vet att den icke är synnerligen intresserad af att få höra uppläsningar, få läsa upp ett Kongl. Maj:ts beslut i ett hithörande fall. Det inträffade 1867 och gälde Tillberga pastorat. Då inkom församlingen och omtalade, huruledes en del församlingsbor ginge fria från utskylder till presterskapet, "enär

enligt löneregleringen afgift icke ålagts personer, som utan att inneha fastighet utgjorde allmän bevillning för inkomst af kapital eller arbete, af hvilka numera åtskilliga, såsom stationsinspektorer och handlande, funnos inom församlingarne bosatta, och tvekan uppstått huru vida dylika personer borde utgöra ens sådan afgift, som blifvit bestämd för torpare och deras vederlikar. — På kyrkostämman öfverenskoms då, att — — — de personer som erlade bevillning för kapital eller arbete utan att vara fastighetsegare inom församlingen eller i enskild persons tjänst eller vid kyrkan eller skolan derstädes anställda, skulle årligen betala en half procent af den inkomst, för hvilken de blifvit till allmän bevillning uppskattade. — Sedan församlingens kyrkoherde fått tillfälle att yttra sig och önskat en ändring i beslutet, öfverlemnades ärendet till kammarkollegium, som efter att hafva hört församlingen och presterskapet, domkapitlet samt konungens befallningshafvande, hvilka samtliga gillade förslaget, öfverlemnade det till Kongl. Maj:t, som den 14 februari 1879 fastställde detsamma.

Jag ber nu att få öfvergå till *den andra punkten*. Den gäller, som kammaren vet, klockares brefbäringsskyldighet. I 24 kap. 32 § kyrkolagen står bland annat anfördt hvad som gäller om brefbäringsskyldigheten utanför pastoratet, eller den gamla brefbäringen med s. k. kontraktsväskan. Vore det nu så, som utskottet söker göra troligt, att denna 32 § uppräknar *alla* en klockares tjänstäligganden, så hade också utskottet fullkomligt rätt. Men den sista punkten i denna paragraf lyder, som hvar och en vet, hvilken läst den: "I det öfriga, hvad hans ämbete angår, så rätte han sig efter den förordning, som biskopen och konsistorium honom föreskrifva."

Här fann naturligtvis utskottet, att denna punkt icke fullt stämde med den förklaring, som det hade gifvit. Alltså måste denna punkt af utskottet aunorlunda tolkas, och utskottet har också så tolkat den. Det säger, att härmed endast menas de närmare föreskrifter, som det kan vara angeläget för domkapitlet att lemna angående de förut i lagen omnämnda skyldigheternas fullgörande. Det är svårt att tro, att, om detta varit lagstiftarnes mening, de skulle hafva uttryckt sig på ett enligt svenskt språkbruk så föga tydligt och dessutom så föga logiskt sätt som detta. Hade lagstiftarnes mening varit den, som utskottet vill göra troligt, så borde det väl hafva hetat, att "vid utöfningen af ofvannämnda tjänstepligter" rättas sig klockaren efter de föreskrifter, som domkapitlet gifver. Men så står det icke, utan det heter: "i *det öfriga*, hvad hans ämbete angår" o. s. v.

För öfrigt ber jag få fästa uppmärksamheten på, att 1686 års kyrkolag antogs på en tid, då man icke var så noga som nu med att i en lag gå i detalj med alla bestämmelser. Derför har lagstiftaren här blott uttryckligen angifvit de viktigare ärenden, som tillhöra en klockares tjänstäligganden, och sedan tillagt, att klockaren i de öfriga skulle rätta sig efter domkapitlets föreskrifter. Detta har påtagligen varit lagstiftarens mening.

Emellertid hafva vi nu 1888 års författning. Der säger Kongl. Maj:t helt kort, att hvad som om klockares brefbäringsskyldighet är stadgad i 24 kap. 32 § kyrkolagen är upphäfdt. Hvad står då

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

der? Jo, der talas om klockares skyldighet "att bära kapitlets, prestens och kyrkoherdens bref till posten, när de honom tillhanda komma, till nästa klockare", d. v. s. utanför pastoratet, och det är alltså denna föreskrift, som upphört att gälla. Denna författning har sin goda grund i de ökade kommunikationer, den lättare postföring, som på senare tid uppstått, och hvilken gjort det onödigt, ja orimligt att vidare betunga klockare med att gå långa vägar med ofta ganska tunga väskor eller lådor.

Men utom denna, nu afskaffade skyldighet för klockare fans genom häfd en annan lika gammal, nemligen den att klockare skulle i särskilda fall gå med tjensteförsändelser från pastor till komminister. Dylika försändelser äro ofta mycket brådskande, och man kunde ofta icke betjena sig af posten, emedan, om man det gjorde, försändelserna stundom allt för sent skulle hafva kommit vederbörande till handa, så att det med försändelserna afsedda syftmålet icke skulle hafva nåtts. Man skulle kunna invända, att i sådant fall presten kunde skicka en sin dräng. Men det är stundom så viktiga papper, som skickas på detta sätt, att de måste af ansvarig person öfverföras, och till detta är klockaren den rätte mannen, då han både kan lemna och mottaga besked af den, till hvilken försändelserna skickas.

Den förklaring, som utskottet gör, att *all* brefbäringsskyldighet för klockare upphäfts genom 1888 års lag, vinner alltså icke något stöd af kyrkolagen, och den gör det ej heller af de yttranden, som fälts vid kyrkomötets behandling af frågan. Det var der icke mer än två, som härom yttrade sig. Den ene ville hafva kvar hela brefbäringsskyldigheten, den andre yttrade sig endast om kontraktsväskan, men icke om denna enskilda post, som är lika gammal.

Nu säger utskottet, för att bevisa att all brefbäringsskyldighet upphörde genom lagen 1888, att "det framgår af den förberedande behandlingen" af denna lag. "Derunder förekom", säger utskottet, "intet, som gifver den minsta anledning att antaga, att efter borttagande af mer berörda stadgande i kapitlet 21 § 32 någon brefbäringsskyldighet derefter skulle kunna åläggas klockare." Alltså, när man ändtligen skall få se hvad som berättigar till ett påstående, sådant som konstitutionsutskottet gjort, då åberopas hvad som *icke* derom står nämndt vid den förberedande behandlingen. Så brukar man icke gå till väga vid en bevisföring, utan det skulle väl hetat: vid behandlingen af frågan *förekom något*, bestämdt gående ut på denna sak, vare sig det eller det. Utskottets bevisföring är här, såsom alltför negativ, icke lycklig.

För öfrigt må vi angående denna brefbäringsskyldighet kunna komma öfverens om en sak. Den må gerna helt och hållet borttagas, men då så icke uttryckligen skett, torde det väl icke vara riktigt att anse en åtgärd för olaglig, därför att den, såsom i detta fall, icke har sträckt sig längre än den haft ett bestämdt uttalande i lagen att stödja sig på. Här har icke upphäfts mera än hvad som står uttryckligen nämndt i lagen, och det är blott hvad som rör skyldigheten att bära kontraktsväskan. Klockares brefbäringsskyldighet för öfrigt är deremot ej med uttryckliga ord omnämnd i lagen och har ej heller

genom 1888 års lag blifvit afskaffad. Man må ju taga bort äfven den skyldigheten, men så länge den icke är upphäfd, kan det icke vara klandervärdt att tillämpa den.

Jag kommer nu till *den sista punkten*, som rör tillsättningen af öfverbibliotekarieplatsen. Der gör utskottet till en början en liten anmärkning, som jag anser mig böra upptaga, ehuru den är af ingen betydelse. Det heter nemligen: "Utskottet veterligt finnes icke någon föreskrift om, att ifrågavarande befattning skall kungöras till ansökan ledig." Det är fullkomligt riktigt; det finnes ingen författning, som säger det. Då kan man fråga: hvarför står det omtaladt i statsrådsprotokollet, att doktor Thurgren sökt befattningen? Jo, mine herrar, det är min skyldighet att för Kongl. Maj:t föredraga alla ecklesiastik-ärenden rörande skrivelser ställda till Konungen, de må innehålla hvad som helst eller komma från hvilken som helst, och jag hemställer, om det fans något lämpligare tillfälle att föredraga denna handling, än då denna bibliotekssak var före. Detta har för öfrigt alldeles ingen betydelse.

Jag hade väntat, att utskottet skulle åberopa något lagrum, mot hvilket en förseelse eller ett brott här blifvit begånget. Så har icke skett. Utskottet går genast att nämna hvad som står i Kongl. Maj:ts reglemente för kongl. biblioteket den 9 november 1877. Deri förekomma de anförda punkterna, och då man läser dessa, tycker man nästan, att det der kan hvilken förständig man som helst fullgöra. Jag vill i förbigående nu säga, att i detta reglemente förekomma många flere punkter, som ej af utskottet äro uppräknade och hvarom jag sedermera skall anföra ett och annat. Men *en* står dock af utskottet anförd, om hvilken man *icke* kan säga hvad jag nyss yttrade: det der kan hvilken förständig man som helst göra. Det heter nemligen i punkten c), att öfverbibliotekarien skall, "så vidt hans tid medgifver, efter eget val deltaga i närmaste vården om någon del af bibliotekets samlingar." Men den *närmaste vården* betyder icke annat, än att han på grund af vetenskaplig insigt skall bearbeta en viss del af bibliotekets stora samlingar. Hvad det beträffar, kunde man ju hafva skäl förmoda, att den nuvarande öfverbibliotekarien icke hade sådan insigt, som i detta fall erfordras. För att icke nöja mig med hvad jag sjelf i det fallet visste och med hvad jag hört af personer inom landet, som äro särskildt kunniga i sådant, som rör bibliotek, förskaffade jag mig redan i oktober ett utlåtande af den man, som väl får anses vara i detta afseende fullt sakkunnig. Deri heter — jag skall icke läsa upp allt, blott något: — Grefve Snoilsky har en ganska vidsträckt allmän litteraturkännedom, förvärfvad genom mångårig läsning och bevarad uti ett ovanligt godt minne. Ännu närmare känner han Sveriges litteratur från både äldre och nyare tid. Genom samtidigt studium af bibliografi och forne samlares bokatologer har han utbildat sig till bibliognost i svensk rigtning, så att numera, efter Eichhorns bortgång, ingen torde deri öfverträffa honom. Den katalog han sjelf skrivit öfver sin egen samling visar, att han är fullt herre öfver facket och med allt lugn kan fortsätta arbetet i större bibliotek. Under sin vistelse i Dresden har han genomgått der befintliga rika samling af skrifter

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

från 30-åriga kriget och förtecknat dem som röra Sverige, men saknas här i kongl. biblioteket.“

Jag sade, att jag skulle kunna åberopa åtskilligt i det reglementet, jag nyss nämnde, hvilket skall visa, af huru stor betydelse den egenskap är, som den nuvarande öfverbibliotekarien eger. Det heter i § 8: “I de vetenskapsgrenar, för hvilka offentliga boksamlingar inom hufvudstaden finnas särskildt afsedda, såsom naturvetenskap, medicin, officiel statistik, numismatik, agrikultur och teknologi, köpas i allmänhet inga specialarbeten.“ I § 9 står det: “Största möjliga fullständighet i samlingen af den svenska och Sverige rörande litteratur jemte svenska kartor, vyer, porträtter, gravyrer och andra planscher bör öfverbibliotekarien låta sig i synnerhet angelägen vara.“ Det är just häri den nuvarande öfverbibliotekarien har sin starka sida.

Efter uppräknandet af de omförmälda punkterna i reglementet anför utskottet vidare: “De åligganden, som tillkomma öfverbibliotekarien vid kongl. biblioteket, äro således af den omfattning och beskaffenhet, att, med den utveckling biblioteksväsendet numera uppnått, deras insigtsfulla och noggranna ombesörjande i ett bibliotek af det kongl. bibliotekets storlek, enligt utskottets åsigt, hos befattningens innehafvare utom andra egenskaper ovilkorligen förutsätter en genom långvarig bibliotekstjenstgöring vunnen erfarenhet om de mångfaldiga och viktiga göromål, som med befattningen äro förenade.“ Jag kan icke finna annat, än att utskottet här går alldeles för långt i ett påstående, som, om det reducerats till måttliga dimensioner, kunde hafva haft en innebörd, men som nu sprängts sönder af sitt eget öfvermått och befinnes törna emot så väl teori som praxis. Dessa åligganden, heter det, förutsätta *ovilkorligen en långvarig bibliotekstjenstgöring*. Hvad är sagdt med detta, om icke det, att tjänstaldern skall tagas med i beräkningen vid tillsättningen af öfverbibliotekariebefattningen? Herrarne torde finna, att det tydligen säges, att utom alla andra egenskaper det för befattningens innehafvare ovilkorligen fordras en genom *långvarig bibliotekstjenstgöring* vunnen erfarenhet. En erfarenhet vunnen annorlunda kasseras. Endast tjänstalderns erfarenhet godkännes. Men någon sådan bestämmelse söker man fåfångt i den paragraf i regeringsformen — den 28 — som säger, hvarvid Kongl. Maj:t skall fästa afseende vid tillsättning af alla tjänster, nemligen förtjänst och skicklighet. Der står icke ett ord om tjänstaldern. Det har under senare tiden förekommit en mängd tillsättningar af tjänster, der man tydligen ser, att Kongl. Maj:t icke fäst afseende vid tjänstgöring inom verket, då det gält chefsplatser. Beträffande dessa vill jag icke yttra mig mer än om en enda sådan, hvilken, såsom liggande inom ecklesiastikdepartementet, jag derfor säkrare kan yttra mig om. En befattning, som i sin skötsel och till sitt innehåll mycket liknar öfverbibliotekariebefattningen, är riksarkivariefattningen. Den nuvarande riksarkivarien kom till den platsen från sin professorsstol utan någon föregående tjänstgöring i riksarkivet. Hans företrädare kom på samma sätt från sin professorsstol till samma tjänst. Så vidt jag hört, har ett enstämmigt lof öfver bådas duglighet såsom riksarkivarier låtit höra sig. Således, en *ovilkorlig* förutsättning för kompetens till en dylik befattning torde

icke tjenstgöring få kallas. Men någon skulle kunna säga: här är dock stor skilnad. Båda dessa sist nämnda personer sattes till chefer för ett verk, som företrädesvis kan sägas röra svensk historia och historia i allmänhet; de voro båda professorer i historia, och således kommo de med fullkomligt tillräckliga insigter på sin plats. Ja, men hvad säger utskottet? Det är icke denna egenskap det menar. Det är icke en sådan nödig teoretisk insigt, som det anser att den nuvarande överbibliotekarien saknar. Det säger nemligen i sjelfva klämman: "Då emellertid grefve Snoilsky, då han utnämndes till överbibliotekarie, icke ens någon tid varit vid bibliotek anställd och *följaktligen måste antagas* hafva helt och hållet saknat den på *praktisk* erfarenhet grundade kännedom" etc. Här lägges alltså vigten vid det praktiska. Ja, men då måste man erkänna, att den praktik, som konstitutionsutskottet afser, är den, som saknades både hos den nuvarande och den föregående chefen för riksarkivet, hvilket icke hindrat dem att vara utmärkta chefer för sitt verk. Det är dessutom alldeles för mycket sagdt äfven i andra afseenden om den der långvariga tjenstgöringen. Jag vill i det fallet nämna, att den nuvarande chefen för biblioteket i Helsingfors kom direkt in i biblioteket, och han lär sköta sin tjenst på ett förträffligt sätt.

Här skulle slutligen kunna göras en anmärkning, som jag har sett blifvit gjord från flera håll förut, nemligen att de anmärkningar, som drabbat chefen för ecklesiastikdepartementet, ingalunda, oaktadt de kommit från konstitutionsutskottet, till sin innebörd och vigt äro att jemföra med de anmärkningar, som för öfrigt blifvit af enskilda ledamöter af utskottet gjorda. Det är en sak, som jag icke bryr mig om; de må vara små eller stora. Är det bevisadt, mine herrar, att en Konungens rådgifvare har handlat mot rikets grundlag eller allmän lag, det må vara i det minsta fall, då är det ock rätt, att konstitutionsutskottet gör sin anmärkning. Jag tror icke, att jag gjort det, ej heller med mig mina kamrater i regeringen, enär inom densamma finnas icke blott bildade, utan juridiskt bildade personer — och vi måste medgifva, att åtminstone i de två första fallen fordras icke obetydliga insigter i rättsförhållandena för att kunna grundligt bedöma dem — enär de anmärkta åtgärderna vunnit statsrådsberedningens bifall, enär de också, så vidt jag af handlingarne kan se, vunnit bifall hos alla ledamöterna i konstitutionsutskottet af Första Kammaren, bland hvilka också finnas juridiskt bildade personer. Det skulle då förvåna mig, om denna kammare funne skäl att, på grund af de anmärkningar, som sålunda blifvit i konstitutionsutskottet gjorda och nu af mig besvarade, hos Konungen, med åberopande af 107 § regeringsformen, skriftligen anmäla sin önskan, att Han måtte ur statsrådet och från embetet skilja den eller dem, mot hvilka dessa anmärkningar blifvit gjorda.

Herr Ljungman: Med anledning af hvad herr statstådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu anført anhåller jag att få yttra några ord. Hvad först och främst den lilla historiska anmärkningen beträffar, vill jag erinra om, att det är icke blott Andra Kammarens

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

utskottsledamöter, som varit vållande till dessa anmärkningar, utan att det äfven varit en lagfaren ledamot bland Första Kammarens utskottsledamöter, som varit med om den andra och den tredje i ordningen af dem.

Hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anfört om den anmärkning, som innehålles i första punkten, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att utskottet ingenstädes yttrat, att dessa prestlöner, som kommo till stånd genom lönerogleringarna, voro afsedda att utan möjlighet af laglig ändring gälla orubbligt i femtio år, utan utskottet har helt enkelt framhållit, att de hufvudgrunder, som Konung och Riksdag gemensamt antagit att gälla för lönerogleringarna, icke må upphävas eller ändras utan genom Konungs och Riksdags gemensamma beslut. Nu innehålla dessa hufvudgrunder, att en del af lönen skall utgå i räntepersedlar, som betalas efter tioårigt medelmarkegångspris, och således skulle lönen stiga eller falla med dessa räntepersedlars medelmarkegångspris. Det är alldeles gifvet, att genom regeringsbeslutet i fråga ändras just denna hufvudgrund, ty det blef genom detsamma fastställt, att lönen icke skall kunna sjunka under ett visst belopp, men väl stiga deröfver. Om beslutet på vederbörande kyrkostämman var enhälligt eller icke, betyder i sjelfva verket ingenting med hänsyn till förevarande fråga. Ty det är alldeles gifvet, att slår man blott en gång in på att rubba dessa hufvudgrunder, så komma nog liknande beslut att fattas på flera kyrkostämmor, och det blir svårt att bestämma någon särskild gräns, när majoriteten är tillräckligt stor för en ändring eller icke. Hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde, att "förord bryter lag", har sannernligen ingen tillämpning på förevarande fall, ty förord kan icke bryta af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt antagna hufvudgrunder för en löneroglering. Det är alldeles gifvet, att dessa hufvudgrunder skulle nedsjunka till noll och intet värde, om de finge ändras på det sätt nu skett.

Hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde beträffande andra punkten var rigtadt mot något helt annat, än hvad utskottets betänkande innehåller. Enligt utskottets åsigt var den af Visby domkapitel utfärdade stadgan i hvad den angick klockares särskilda brefbäringsskyldighet olaglig, äfven om författningen af år 1888 aldrig hade funnits till. De af herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet citerade orden: "*i det öfriga*" afse naturligtvis enligt utskottets uppfattning endast sådana fall, som icke finnas uppräknade i sjelfva lagparagrafen, men förordningen den 21 september 1888 innehåller föreskrifter om upphäfvande af *all* den skyldighet, som åligger klockare med hänsyn till brefbäring. Med afseende på tillämpningen af sistnämnda författning gäller naturligtvis den gamla regeln, att man skall se till, hvad lagstiftarens mening varit. I detta fall har man rätt liten upplysning att vinna i handlingarna från 1888 års Riksdag och kyrkomöte. Men det finnes dock två omständigheter, som tyda på, att utskottets uppfattning är riktig, och att det varit Riksdagens mening, att *hela* brefbäringsskyldigheten skulle upphöra. Den ena är att Kongl. Maj:t i sin proposition icke följde

den affattning af lagparagrafen i fråga, som var gjord af 1885 års lagutskott, utan formulerade lagförslaget helt annorlunda, och därför måste man väl kunna antaga, att det funnits någon grund dertill. Nu hade 1885 års lagutskott formulerat nämnde lagparagraf så, att den upptog hela den gamla paragrafen blott med uteslutande af orden: "Han skall ock bära kapitlets, prostens och kyrkoherdens bref till prosten, när de honom tillhandakomma, till nästa klockare, och, der sådant försummas, till skadan, som deraf timar, svara". Skälet, hvarför Kongl. Maj:t affattade paragrafen annorlunda, har väl varit det, att om lagutskottets förslag blifvit lag, hade brefbäringsskyldigheten kunnat komma in på en bakväg, då orden "i det öfriga" kunde tydas så, att man skulle kunna införa en ny brefbäringsskyldighet. Hvad åter 1885 års lagutskott beträffar, innehåller dess år 1888 åberopade betänkande en punkt, som tyder på, att det verkligen varit meningen att få bort *all* brefbäringsskyldighet. Punkten lyder sålunda: "De ställen i vårt land torde vara få, der icke för nu ifrågavarande försändelser posten skulle kunna med tillfredställande resultat anlitas; och i de — i alla händelser temligen sällsynta — fall, der något skyndsammare budskickning erfordrades, torde sådan väl kunna verkställas genom någon af vederbörande prestmäns gårdsfolk, liksom ock redan nu, i och för posts emottagande och afsändande, enskilda bud ju måste sändas emellan prestgården och närmaste postanstalt."

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Jag tror således för min del, att utskottet haft skäl för sin anmärkning, ehuru naturligtvis å andra sidan man må erkänna, att skäl för en motsatt uppfattning äfven finnas, och att dylika besvärsmåls afgörande icke har samma stora vikt, som de politiska ärenden, hvilka falla under statsrådets handläggning; men utskottet har velat egna äfven dessa besvärsmål sin uppmärksamhet. Såsom jag nyss nämnde, ansåg äfven en lagfaren man från Första Kammaren, att en lagöfverträdelse förefans, och detta ledde till, att det blef utskottets beslut att för Riksdagen anmäla ärendet.

Hvad anmärkningen i tredje punkten beträffar, har utskottet visserligen icke åberopat något särskildt lagrum, som vid utnämningen i fråga blifvit öfverträdt, men det är gifvet, att det lagrum, som utskottet stödde sig på, är paragraf 107 af regeringsformen. Utskottet hyllar i afseende på befordringar till embeten alldeles samma åsigt, som Riksdagen och konstitutionsutskottet hyllat förut, särskildt vid 1841 och 1853 årens riksdagar. I underdånig skrifvelse den 9 juni 1841 hemställer Riksdagen hos Kongl. Maj:t, att "vid besättande af högre civila embeten Kongl. Maj:t täcktes fästa särdeles afseende på skicklighet, ådagalagd genom akademiska kunskapsprof samt under föregången tienstgöring å samma embetsbana, derest icke synnerligen förekommande skäl föranledde till undantag", och 1843 framhåller utskottet i en anmälan ytterligare dessa ord. Utskottet ställer sig således nu på samma ståndpunkt som då. Hvad beträffar det, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anført i fråga om anciennitet, så hyllar utskottet alls icke den åsigt, att ålder i tjensten bör gälla framför allt annat, men då skickligheten hos två personer, som kunna komma i fråga, är *lika*, bör det vara rättvist, att den som längst egnat

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

sig åt statens tjänst, får företrädet, och det är därför utskottet anmält statsrådets tillstyrkande vid öfverbibliotekarietjänstens tillsättande. Utskottet ansåg sig hafva fullgoda skäl att antaga, att personen i fråga, när han utnämndes, icke var i besittning af den insigt och skicklighet, som erfordras för att sköta platsen, och utskottet hade klart för sig, att det fans flera personer att tillgå, som egde alla nödvändiga kvalifikationer, för den händelse herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade velat hafva dem i åtanke. Hvad beträffar exemplet med riksarkivet, kan det väl icke bestridas, att förhållandena kunna vara sådana, att det kan vara lämpligt att taga till chef för ett verk en person, som icke tillhör verket, men skulle sådant beteende i stället för undantag blifva en vana vid chefsplatsers besättande, skulle det allmänna blifva lidande; ty man får icke förbise, att intresset hos de personer, som med skicklighet egna alla sina krafter åt embetsverken, skulle slappas, derest de finna sig icke kunna påräkna en rättvis befordran.

Herr Mankell: Jag vill till en början nämna, att jag gillar de anmärkningar, som af konstitutionsutskottet blifvit gjorda, och att jag instämmer i de åsichter, som blifvit uttalade af reservanterna från Andra Kammaren i deras särskilda reservationer. Det är med anledning af en utaf dessa reservationer, nemligen den första, som jag ber att få yttra några ord med afseende på befordringsväsendet i allmänhet och särskildt befordringarna vid armén.

Gerna må det medgifvas, att befordringar öfver hufvud äro en mycket grannlaga affär, och att nästan ingen befordran kan ske, som icke framkallar missnöje hos många, äfvensom att vederbörande äfven med bästa vilja i världen kunna begå misstag. Svårt lär det väl också alltid blifva att bevisa, att någon viss befordran är orättvis, emedan vederbörande alltid kunna förebära, att de handlat efter bästa förstånd och samvete, och att det är menskligt att fela med mera sådant, som vi nyss hörde.

Men helt annat utseende får frågan, om man med statistiska siffror kan uppvisa, att under en längre följd af år ett visst *system* varit följdt, som strider mot grundlagens tydliga föreskrift i paragraf 28 regeringsformen, att vid befordran afseende endast må fästas vid tjänst och skicklighet, men icke vid börd. Att så varit fallet i afseende på befordringsväsendet inom armén, tror jag dock vara ganska lätt att bevisa genom att i statskalendern och rangrullan undersöka förhållandet under en längre följd af år.

För några år sedan, jag tror år 1883, företog en samvetsgrann och sanningsälskande man med stöd af nyssnämnda material en efterräkning, som väckte allmänt uppseende. Han började med att framhålla den ringa procent, adeln utgjorde af befolkningen; jag tror några tiotal af tusenden på en befolkning af $4\frac{1}{2}$ millioner människor. Likaså, att vid universiteten blott 5 procent af lärjungeantalet utgjordes af adel; och slutligen att inom arméns befälsgrader förhållandet mellan adel och ofrälse var som åtta till tio, ett förhållande som sedan har ändrat sig så, att, för så vidt jag har mig bekant, ungefär

lika många finnas på båda hållen — en förändring, som finner sin sannolika förklaring deri, att de ofrälse officerarne kommit till insigt af, att utsigtarna för dem till befordran till högre grad äro mycket ringa.

Resultatet af nyssnämnda undersökningar blef, att i de högre graderna förhållandet mellan adel och ofrälse var sådant, att år 1883 af 25 *generaler* funnos 23 frälse, af 36 *öfverstar* 26 frälse, och af 50 *öfverstelöjtnanter* 37 frälse. Bland de befordrade i högre graderna hade flertalet innehaft hofjtjenst.

Men detta var icke det enda resultatet, som vans genom nämnda undersökning, utan det kunde tillika ådagaläggas, att äfven på det *civila* området adeln haft företräde, visserligen icke till sådana magtpåliggande befattningar, som kräfde större duglighet, men så mycket mera till sådana, som voro väl aflönade och erfordrade mindre kunskaper. Med afseende derpå ber jag att få anföra några exempel från åren 1866 och 1883. År 1866 funnos bland befordrade *landshöfdingar* 18 frälse mot 8 ofrälse. År 1883 innehades landshöfdingembeten af 20 frälse mot 5 ofrälse; deremot voro *alla* landssekreterare och landskamrerare, d. v. s. de som egentligen skötte tjensten, ofrälse; bland dem fans ingen enda adelsman. Ser man på förhållandet i presidentsgraden, voro under nyssnämnda period befordrade 13 frälse mot 5 ofrälse. För jemförelsens skull ber jag få nämna, att bland professorer funnos år 1866 80 ofrälse mot 8 frälse, år 1883 94 ofrälse mot 10 frälse. Bland rektorer, lektorer och läkare fans 1883 *ingen enda* frälse.

Dessa uppdaganden väckte, som sagdt, på sin tid mycket uppseende, och befordringsväsendet klandrades äfven i regeringsvänliga tidningar, hvilket framkallade en slags halfofficiel försäkran, att vederbörande i framtiden skulle bättre taga sig till vara. För min del har jag protesterat mot det orättvisa, grundlagsvidriga och skadliga befordringsväsendet inom armén vid remissdebatterna i Första Kammarén under 1884, 1886 och 1890 års riksdagar. Med anledning af nyssnämnda halfofficiella löfte tog jag mig för att år 1886 se efter, huru befordringarne inom arméns högre grader stält sig under de tvenne föregående åren. Jag fann då, att bland år 1884 utnämnde 4 *generaler* — 4 voro frälse — således allesammans; bland 7 utnämnde *öfverstar* voro 5 frälse; bland 10 utnämnde *öfverstelöjtnanter* voro 9 frälse, men deremot voro bland 25 utnämnde *majorer* blott 10 frälse. År 1885 gestaltade sig förhållandet sålunda, att bland 3 då utnämnde *generaler* voro 3 frälse — således allesammans. Af 5 *öfverstar* voro 5 frälse — således likaledes alla. Af 7 *öfverstelöjtnanter* voro 5 frälse, och bland 15 utnämnde *majorer* voro 10 frälse. Följaktligen hade dock inom majorsgraden en viss jemvigt blifvit rådande; men vid närmare efterseende fann man, att denna jemvigt berodde derpå, att ofrälse kaptener ofta vid afskedet erhållit majors namn, heder och värdighet. Och hvad beträffade de få ofrälse officerare, som utnämnts till högre grader, fick man till mesta delen söka dem inom de *scientifika* corpserna, der något mera vetande behöfdes.

Emellertid kan man göra sig frågan, huru vida icke förhållandena sedan dess förbättrats. Men ser man på den sist utgifna rangrullan,

Angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

visar det sig, att bland 15 generaler i tjenst blott finnes 1 ofrälse, och äfven, om man toge reserven med, finnas bland 20 generaler blott två ofrälse.

Om man således icke vill göra det orimliga antagande, att adliga officerare i allmänhet hafva så ojemförligt mycket mera förtjenst och skicklighet än ofrälse, som ett dylikt befordringsväsende skulle utvisa, så kan deraf ej dragas någon annan slutsats, än att grundlagen under de 25 senaste åren erhållit och ännu i dag erhåller de kraftigaste örfilar, samt att alla klagomål, så väl inom representationen som på annat håll, utan ringaste verkan förklingat, äfvensom att vederbörande beslutat att fortsätta på samma sätt som hittills. Med hvad glädje och förtroende man kan lemna anslag till ett försvarsväsende, hvars viktigaste angelägenheter i fred och krig skötas af personer, som befordrats på ofvan antydda grunder, är lätt att inse liksom att sådant i fredstid kommer att leda till slöseri med millioner och i krigstid till nederlag och skam.

Hvilka intressen, som fullföljas genom ett dylikt system, lemna jag derhän, men säkerligen är det icke fäderneslandets och folkets sanna intressen.

Ty vär är emellertid det onda djupare rötter, än man vid första påseendet kan tycka. Enligt min åsigt ligger det deruti, att statsrådets i grundlagen stadgade *ansvarighet inför Riksdagen*, som utgör eller borde utgöra hörnstenen i hela vårt konstitutionella system, blifvit en teoretisk dimbild, som allt mer saknar praktisk verklighet.

Visserligen kan konstitutionsutskottet enligt regeringsformens § 106 i vissa fall anmäla statsråden till åtal inför riks rätt. Men denna riks rätt är sålunda sammansatt — till större delen af förtroendemän — att den så godt som aldrig kan antagas fälla, hvilket under det nya statsskicket äfven ytterst sällan skett. Må man jemföra vår svenska riks rätt med den norska, der riksdagens representanter äro öfvervägande, och man skall finna skilnaden, och hvarför det i Norge är möjligt att utöfva en konstitutionel kontrol, som icke i vårt land förefinnes.

Visserligen kan konstitutionsutskottet äfven i andra fall, såsom i dag är händelsen, enligt regeringsformens § 107 för Riksdagen tillkännagifva statsråds felaktighet o. s. v. Och derefter kan Riksdagen, om den så anser lämpligt, hos Kongl. Maj:t anmäla den felaktige till skiljande från embetet. Men ingenstädes finnes föreskrifvet, att Kongl. Maj:t är skyldig att rätta sig efter denna Riksdagens anmälan, utan han kan i det hänseendet göra som han för godt finner. — Äfven i denna punkt utfaller jemförelsen till Norges fördel.

Hvad innehåll och betydelse man än må tillmäta dessa paragrafer, så äro de likväl numera fullkomligt betydelselösa till följd af Första Kammarens sammansättning och tendenser. Ty Första Kammarens ledamöter kunna, som äfven nu skett, redan i konstitutionsutskottet tillbakavisa hvarje anmärkningsanledning. Men skulle äfven i följd af den förseglade sedelns slump sådant icke ske, så är alldeles gifvet, att Första Kammaren in pleno afslår alla anmärkningar. Så har också skett under de 25 år, som förflutit sedan representationsförändringens

genomförande; och man har under denna tid intet exempel på, att Första Kammaren bifallit någon anmärkning, vare sig enligt 106:te eller 107:de paragrafen. Deremot har man derstädes åtskilliga gånger ifrågasatt afskaffandet af båda paragraferna, i synnerhet den 107:de, såsom onyttiga och obehöfliga.

Under ständsförfattningen kunde dock någon gång tillämpning af de båda paragraferna genomdrivas, i synnerhet under dess tidigare skeden. Ty då hände emellanåt, att inom ridderskapet och adeln fans en opposition, som hade öfvervigten, och som tillsammans med borgare- och bondestånden lyckades genomdriva en eller annan anmärkning, till den kraft och verkan den kunde hafva. Men detta har efter representationsförändringen icke varit möjligt.

Redan vid 1857 års riksdag kunde framlidne statsrådet F. F. Carlson, hvilken då såsom professor satt i presteståndet, göra den spetsiga och ironiska anmärkningen, att dechargedebatterna i stånden voro mera att likna vid oskyldigt samtal, som visserligen kunde bidraga till utveckling af de konstitutionella begreppen, men i öfrigt icke hade någon praktisk betydelse. Och detta tror jag nu mer än då vara fallet. Hvad vi nu förehafva i denna kammare, kommer icke att blifva annat än ett oskyldigt samtal utan praktiskt resultat.

Den naturliga följderna af dessa förhållanden har varit, att statsrådets ledamöter känna sig befriade från all verklig ansvarighet inför Riksdagen samt därför med fullkomligt sinneslugn åhört och mottagit de anmärkningar, som i denna kammare förekommit. Men deremot hafva de så mycket mera känt sig beroende af Konungen samt, i känslan deraf, icke haft något öfvervägande intresse af att hos honom vid förefallande misstag eller öfvergrepp göra de framställningar eller vägra den kontrasignation, som finnes antydd uti regeringsformens 9 och 38 paragrafer. Försummelse i detta hänseende anmärktes ganska ofta under konung Oscar I:s och Carl XV:s tid i konstitutionsutskottet och framkallade många debatter. Men numera har äfven den lilla konstitutionella garantin, som häri kunde ligga, alldeles förstummat.

I sjelfva verket medgifva vår grundlags sålunda angifna brister, hvilka ytterst hafva sin grund i 1809 års mäns felaktiga uppfattning om jemvigten mellan statsmagterna, ett förtäckt, men icke desto mindre effektivt, *allenastyrande* under lagliga former. I hvad mån detta allenastyrande på senare tider hos oss varit rådande eller icke, öfverlemnar jag åt eder att bedöma.

Emellertid kan man göra sig den frågan: finnes då icke något medel att häfda Riksdagens värdighet och konstitutionella inflytande, vare sig i afseende på befordringsfrågor eller andra frågor. Jo, ett sådant medel finnes, det känna vi alla. Det ligger i *anslagsvägran*, men icke en anslagsvägran, som sker godtyckligt eller planlöst, hvilken silar mygg och sväljer kameler, utan en sådan, som tillämpas systematiskt och användes såsom politisk häfstång samt drabbar den ministèr eller det statsråd, man vill träffa. En dylik anslagsvägran synes äfven numera vara det enda medel, som återstår för Riksdagen att hos regeringen åstadkomma ett sådant tryck, att den i sin ordning trycker på den reaktionära Första Kammaren och förmår den att öfvergifva

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

sitt envisa motstånd mot alla billiga reformer och mot den naturliga utvecklingen.

Men om svenska Riksdagen, och särskildt denna kammare, icke vill eller icke kan åstadkomma en sådan anslagsvägran, då må den icke beklaga sig, då må den så godt först som sist abdikera och med resignation foga sig uti konungamagtens och byråkratiens väld. Och då tjenar det till intet att tala om reformer och framåtskridande, utan må den då med tålmod finna sig i stillastående, ja tillbakagång, samt underkasta sig det utpreglade fåtalsväld, som har sitt adekvata uttryck i Första Kammaren.

Herr talman! Den naturliga följd af mitt yttrande borde hafva varit, att jag yrkat på anmälan enligt 107 § regeringsformen mot herr krigsministern och chefen för landförsvarsdepartementet. Men då konstitutionsutskottet icke ansett sig kunna föreslå en sådan, så måste jag afstå derifrån och inskränka mig till det jag i början yttrade, nemligen att yrka bifall till de af konstitutionsutskottet i öfrigt tillstyrkta anmärkningarna.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af de ärenden, som utskottet ansett vara af vigt att för Riksdagen anmäla, skall jag äfven anhålla att få redogöra för de skäl, som föranledt mig att biträda det beslut, hvartill utskottet kommit.

Hvad först angår löneregleringen för presterskapet i Stockholm, så tror jag, att Kongl. Maj:t i detta fall gått Riksdagens rätt allt för nära, ty Kongl. Maj:t har enligt mitt förmenande icke rätt att utan Riksdagens hörande vidtaga sådana ändringar. Ja, jag vågar till och med påstå, att Kongl. Maj:t och Riksdagen tillsammans icke hafva rätt att göra någon ändring i förordningen den 11 juli 1862, angående lönereglering för presterskapet för den tid af 50 år, som denna reglering omfattar, ty här gäller äfven tredje mans rätt, nemligen presterskapets. Man kan ju visserligen invända häremot, att till den ifrågavarande förändringen har äfven tredje man gifvit sitt sautyecke. Ja, mine herrar, det är visserligen sant, men jag för min del tviflar derpå, att, om ändringen gått i motsatt riktning, tredje man då lemnat sitt bifall till förändringen. Denna omständighet bör man enligt mitt förmenande taga mycket noga i betraktande här vid lag. Ty har Kongl. Maj:t rättighet att å ena sidan, då prisen sjunka på tiondespanmål, ålägga församlingarna skyldighet att derutöfver betala ett visst belopp, så fordrar äfven konsekvensen häraf, att församlingarna å andra sidan kunna vara berättigade att, då prisen på tiondespanmål öfverstiga den summa, hvartill lönerna af löneregleringsnämnderna uppskattats, få ett afdrag å dessa afgifter. Om emellertid en sådan ändring i förordningen skulle utan vidare få företagas, hvad tjenar väl då egentligen löneregleringen till, och till hvad tjena då föreskrifterna i 5 § af 1872 års förordning? Der säges ju uttryckligen: "Presterskapets löner beräknas uti spanmål, hälften råg och hälften korn, och endast till en mindre del i penningar; skolande dock den i spanmål beräknade lönen debiteras och utgå i penningar till det belopp, som efter den inom Stockholms län före debiteringen senast bestämda tioåriga medelmarkegång mot

spanmålslönen svarar.“ Hvad skulle det för öfrigt tjena till att för sådana församlingar, som de i Stockholm, man beträffande löneregleringen skulle hafva bestämt, att en del af lönen skall utgå i spanmål? Stockholms församlingsbor idka ju sjelfva icke jordbruk. Under sådana omständigheter synes mig denna bestämmelse vara alldeles olämplig för ett samhälle sådant som Stockholm, om den icke tillkommit just i akt och mening, att lönerna skulle kunna stiga och sjunka i proportion efter tidsförhållandena på det sätt, att då spanmålsprisen stiga, och prisen på lifsförnödenheter i följd deraf höjas, så skulle äfven presterskapets inkomster blifva högre och tvärt om, då prisen sjunka. För öfrigt tror jag, att man vid löneregleringen har så väl tillgodosett presterskapets löneförhållanden, att det kunde låta sig nöja med sina inkomster, om de än ett och annat år skulle komma att med ett mindre belopp understiga det af löneregleringsnämnderna beräknade. Men detta är icke förhållandet med presterna, ty de vilja icke tillämpa den lära, som de sjelfva hvarje söndag predika, nemligen försakelsens. De vilja icke sjelfva försaka, utan i stället taga åt sig så mycket som möjligt. Det uttalades nyss här af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att om man ej finge göra ändring i löneregleringarna, det skulle kunna inträffa i en del församlingar, att lönerna der skulle så kunna springa upp, att presterskapet komme att skämmas för att taga emot så stort belopp. Men, mine herrar, den saken tror jag, att man icke behöfver frukta för, ty jag tror, att presterskapet tager emot huru mycket vi än vilja gifva det.

Beträffande den anmälan, utskottet gjort i andra punkten af sitt betänkande, nemligen om klockarnes brefbäringsskyldighet, tror jag, att det förhåller sig på samma sätt. Beslutet härom är, så vidt jag kan bedöma detsamma, stridande mot allmän lag. Det framgår nemligen af handlingarna, att, då klockarne inom Östergarns pastorat af Visby stift ingingo till domkapitlet med anhållan om att varda befriade från brefbäringsskyldigheten mellan kyrkoherden och komministern, resolverade domkapitlet, "att lagen angående upphörande af klockarnes brefbäringsskyldighet den 21 september 1888 endast fritager dem från skyldigheten att bära kapitlets, prostens och kyrkoherdens bref till prosten, när de honom tillhandakomma, till nästa klockare", men icke vidare. Öfver denna resolution anfördes sedermera af klockarne klagomål hos Kongl. Maj:t, men Kongl. Maj:t fann uppå tillstyrkan af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet icke skäl göra ändring i det öfverklagade beslutet. För min del tror jag, att Kongl. Maj:t vid behandlingen af detta ärende fattat ett beslut, som strider emot allmän lag. Då lagen af den 21 september 1888 fritager klockare från all brefbäringsskyldighet, bör Kongl. Maj:t efter mitt förmenande icke tillåta, att domkapitlet i sina cirkulär utsträcka denna skyldighet för klockarne. Den tolkning, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ville gifva åt 24 kap. 32 § i kyrkolagen, kan jag för min del icke alls gilla, ty häri föreskrifves enligt mitt förmenande en bestämd gräns för vissa klockarens skyldigheter och deribland hans brefbäringsskyldighet. Det stadgande, som deri förekommer i sista punkten, "att i öfrigt, hvad hans tjänst angår, skall han ställa sig

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

domkapitlets cirkulär till efterrättelse“, kan jag för min del icke tolka på det sätt, att denna myndighet skulle kunna ega rätt att utöfver de i lag gjorda bestämmelser utsträcka denna skyldighet för samma tjänstutöfning. För öfrigt lärer väl ingen kunna eller ens vilja med med fog bestrida, att icke Riksdagen, då denna lag beslöts, dermed menade, att all brefbäringsskyldighet för klockarne skulle upphöra. Vill man göra sig mödan att se efter i kyrkomötets protokoll, skall man finna, att äfven kyrkomötet för sin del ansåg, det all brefbärings-skyldighet för dem skulle upphöra. Bland de personer, som vid kyrkomötet uppträdde i denna fråga, skall jag be att få referera till professor Valdemar Rudin samt citera några ord, som af honom vid detta tillfälle yttrades. Sedan han först framhållit, huru svårt det skulle blifva för presterskapet genom de ökade göromål, som skulle uppstå för dem till följd af klockarepostens upphörande, samt i öfrigt beklagat sig deröfver, säger han till sist: “Vi prester skola nu emellertid skiljas från en gammal trotjenare, som tjenat oss länge nog; och därför synes det tillbörligt, att icke denna tjenare föres till grafven, utan att en af dem, som närmast haft att åtnjuta hans tjänster, stiger fram och säger några ord till heders åt den gamle tjenaren. Han har, såsom sagdt, tjenat oss troget i århundraden. Må nu dessa mina ringa ord, icke utan vemod sagda, och icke utan den ominösa känsla, som afskaffandet af hvarje ålderdomlig institution medför, tjena åtminstone såsom några klämtslag, som vilja beledsaga denna gamla trotjenare-inrättning i grafven.“

Detta uttalande synes mig till fullo bekräfta, att äfven kyrkomötet uppfattat saken så, att det skulle då vara alldeles slut med denna skyldighet. Det vore därför sorgligt, om man nu skulle söka rifva upp den döde, som kyrkomötet så hederligt begravit. Om man för öfrigt skulle tolka den ifrågavarande paragrafen så, som herr ecklesiastikministern tolkat den, nemligen att klockaren skulle, förutom hvad honom åläge enligt den ifrågavarande paragrafen, ställa sig domkapitlets stadganden i öfrigt till efterrättelse, så beklagar jag sannerligen klockarne, åtminstone i den ifrågavarande församlingen, ty domkapitlet har behagat utfärda en stadga eller ett cirkulär, hvarigenom klockarne åläggas skyldigheter i icke mindre än 27 paragrafer, och jag säger icke för mycket, om jag tillägger, att hälften af dem är indelad i 3 à 4 moment. Sådana vilkor äro deri stipulerade, att jag tror, det icke någon embets- eller tjänsteman i hela Sveriges rike har så stränga åligganden, som man här försökt gifva klockarne.

Hvad beträffar den 3:e punkten, skall jag icke taga kammarens tid i anspråk med att något utförligt yttra mig deröfver, utan endast anhålla att få instämma i de skäl, som i detta fall blifvit anförda af vice ordföranden i utskottet.

Men medan jag nu har ordet, skall jag också be att få redogöra för en reservation, som åtföljer detta betänkande och som angår förflyttningen af Luggude härads tingsställe från Mörarp till Helsingborg.

I byggningabalkens 26 kap. föreskrives, att tingshusbyggnads-skyldige åligger att hålla byggnad, bestående af stuga och två rum. I rättegångsbalkens 2 kap. 1 § stadgas, att i häradet skall ting hållas,

samt i landshöfdingeinstruktionen af den 10 november 1885, "att Konungens befallningshafvande skall öfvervaka, att häradsting ordentligen och på behöriga tider och orter förrättas". Af dessa stadganden framgår enligt min tanke icke allenast, hvad som åligger tingshusbyggnadsskyldige i byggnadsväg, utan äfven att inom häradet skola tingsammanskrifningarna hållas, samt slutligen att konungens befallningshafvande har till åliggande att hafva noga tillsyn deröfver, att dessa stadganden iakttagas i behörig ordning. Men icke desto mindre har Kongl. Maj:t, såsom synes af statsrådsprotokollet, stadfäst underrätts utslag, hvarigenom tingshusbyggnadsskyldige blifvit ålagda att flytta tingsstaden från Mörarp till Helsingborg. Den kostnad, som i detta fall drabbar tingshusbyggnadsskyldige, är ganska känbar. Af handlingarna synes, att ett kostnadsförslag för detta ändamål uppgjorts, som gått löst på icke mindre än 55,000 kronor, och det synes äfven af handlingarna, att detta kostnadsförslag icke ansågs af vederbörande duga, ty de byggnadsskyldige måste göra ett nytt, som skulle kosta ändå mer än det förra. Det är för öfrigt icke nog med, att tingshusbyggnadsskyldige enligt beslutet blefvo tvungna att inköpa byggnadstomt inom stadens område, utan nu har äfven byggnadsnämnden i Helsingborg sagt, att om de ville bygga inom stadens område, finge de äfven dervid tillämpa byggnadsstadgan för rikets städer. Det synes mig vara långt gånget, att de äfven skola vara underkastade denna stadga, som gäller för städerna. Om nu den gamla tingshusbyggnaden varit oduglig, så att den behöft ombyggas, så hade det varit något skäl för att på samma gång ändra platsen för det nya, men så var alldeles icke förhållandet här. Af handlingarna framgår, att den nuvarande tingshusbyggnaden är ett två våningars hus, uppfördt af tegel med tak af skiffer. Det innehåller i öfra våningen tingssal och tre rum för domaren. I nedra våningen finnes ett rum för kronofogden, ett för länsmännen, ett för häradsnämndens ledamöter, ett för tingsmenigheten jemte arkiv och kök. Således finner man, att det icke varit bristande utrymme, som förorsakat den nya byggnadens uppförande, ty sådant finnes tillräckligt och mer, än hvad lagen föreskrifver. Vidare skulle man kunna tänka sig, att genom tingsstadens flyttande till Helsingborg flertalet af häradsborna skulle få kortare väg till tingsstaden än förr. Så är dock icke förhållandet. Det visas tydligt af handlingarna, att af häradets 30 socknar icke mindre än 15 få längre väg till Helsingborg, än de nu hafva till Mörarp, samt endast 9 kortare sådan och 6 lika långt, vare sig tingsstället ligger i Mörarp eller Helsingborg.

Af hvad jag nu i korthet anfört synes framgå, att detta åläggande för tingshusbyggnadsskyldige icke rätt väl harmonierar med de stadganden, som af mig blifvit angifna. Dertill kommer att staden Helsingborg ligger utom häradets domvärjo, och således alldeles omöjliggör efterlefnaden af föreskriften i rättegångsbalken: "I härad skall häradshöfding ting hålla". För öfrigt få häradsborna icke någon den ringaste fördel af flyttningen, utan endast vidkännas en ganska stor, ja jag vågar påstå både orättvis och onödig kostnad. Den ende, för hvilken ifrågavarande flyttning skulle kunna vara till något gagn,

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

skulle möjligtvis vara domaren, som bor i Helsingborg. Men då jag kan hända ej riktigt förmår bedöma den saken, så lemnar jag den alldeles å sido.

Herr Winkrans: Man kan icke neka, att konstitutionsutskottet lika väl som statsrevisorerna fullgjort sin pligt, då de vid genomgående af den verkställande magtens handlingar sökt taga reda på de möjliga fel, som enligt deras åsigt kunna vara begångna, och sedan framlägga dessa för Riksdagen. Man kan derigenom dels få reda på, huru vida fel verkligen äro begångna, och få dem för framtiden rättade och undanröjda; dels kan man — hvad som är ännu viktigare — få reda på, huru vida lagarne äro otydliga och ofullständiga och derfor behöfva i någon mån förtydligas eller rättas, så att en bättre tillämpning kan för framtiden åstadkommas. I detta fall har konstitutionsutskottet — d. v. s. dess majoritet — framlagt tre anmärkningar, hvilka emellertid redan äro besvarade ifrån statsrådsbänken. Då likvisst besvarandet tyckes vara glömdt, skall jag — väl icke upprepa hvad derifrån yttrades, men söka ådagalägga genom exempel, hemtade från de praktiska förhållandena, huru det skulle taga sig ut, om man förföre enligt utskottets åsigt.

I första punkten påstår utskottet, att enligt förordningarna af den 11 juli 1862 samt den 1 november 1872 för Stockholms stad har regeringen betagit sig rättighet att göra någon förändring under 50 år i de regleringar, som äro fastställda för presterskapets aflöning. Ja, vore detta sant, då hade regeringen begått ett fel i detta afseende. Men jag tror, att det är som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss upplyste, att riksdag och regering hafva öfverenskommit om *grunderna* så väl i detta som i åtskilliga andra afseenden; sedan blir det fråga om tillämpningen af dessa grunder, och det är den, som Kongl. Maj:t genom sin nådiga förordning af den 11 juli 1862 tillkännagifvit. Det torde vara omöjligt för menskliga lagstiftare att förutse alla fall, som kunna inträffa under 50 år. Det torde vara omöjligt att fastställa grunderna så, att ingen rabbnig i deras praktiska tillämpning må på något vis kunna ifrågakomma; utan det måste väl under tidernas lopp uppstå förhållanden, som betinga en förändring, om icke i grunderna, så dock i deras förverkligande, hvilka måste af någon högre magt sanktioneras.

Nu invänder man dock, i likhet med den nästföregående talaren: "Ja, på det sättet skulle regeringen hafva rätt att ålägga församlingarna att gifva större afgifter till sitt presterskap, än hvad lag medgifver." Ja, vore det fallet, så hade konstitutionsutskottet fullkomligt rätt i sitt påstående, att departementschefen begått ett fel. Så har han dock icke gjort, utan det är bevisadt, att Klara och Jakobs församlingar i Stockholm öfverenskommit på vederbörligen utlyst kyrkostämman att gifva sitt presterskap så mycket, som det enligt 1862 års förordning är tillförsäkradt, eller 9,500 kronor, och de hafva icke höjt afgiften deröfver. Ingen af församlingarnas medlemmar har deröfver anfört något klagomål. Kongl. Maj:t har nu öfver dessa beslut hört den myndighet, han är skyldig att höra, nemligen kammarkollegium.

Detta har icke haft något att invända emot att regeringen sanktionerar ett sådant beslut. Deremot inkom också storkyrkoförsamlingen med en framställning om att aflöna komministern med 8,000 kronor, hvilket belopp skulle på vanligt sätt uttaxeras. Detta förklarade emellertid kammarkollegium strida mot de af regering och riksdag uppgjorda grunderna, och afstyrkte därför sanktion derpå, och storkyrkoförsamlingen erhöll ej heller den begärda tillåtelsen.

Att förändringar ske och måste ske i ett lefvande samhälle, derpå hafva vi många exempel. Så t. ex. var det i Småland ett jernbruk, som var taxerad för en viss afgäld till presterskapet. Arbetet på bruket lades ned, men det oaktadt stod afgiften kvar. Då insåg församlingen det origtiga häruti och beslöt att jernbruket skulle befrias från denna afgäld, för hvilken det ej hade någon motsvarande inkomst. Kongl. Maj:t sanktionerade ock detta beslut. Men, på det pastors löneinkomster icke skulle minskas — ty detta stred mot de fastställda grunderna — måste ersättning under hans lifstid tagas från lönerogleringsfonden. Den nästkommande pastorn fick naturligtvis finna sig med den bestämda lönen.

Det har hänt nära Göteborg, att en församling (Lundby) sedan 1862 tillväxt så, att lönen till pastor motsvarade en biskopslön, 10 à 12 tusen kronor. Då man funnit detta vara orimligt, har församlingen ingått till Kongl. Maj:t med begäran, att, då denna stora lön uppkommit på grund af församlingens stora tillväxt, ytterligare en komminister måtte få tillsättas, hvilken skulle erhålla sin aflöning af de nämnda stora inkomsterna. Skulle icke en dylik förändring kunna få förekomma, så skulle det blifva ganska besvärligt för församlingarna. Jag tycker för min del, att, om församlingarna sjelfva besluta förändringar, såsom dessa gjort i Stockholm, och deröfver ingen klagan hörts, Kongl. Maj:t snarare skulle kränka församlingarnas sjelfbestämningssrätt, om han icke sanktionerade ett dylikt beslut, och ett dylikt kränkande af deras rätt skulle snarare vara anledning till anmärkning från konstitutionsutskottets sida än det, som nu gifvit anledning till anmälan.

Hvad beträffar den andra punkten, angående klockares brefbärings-skyldighet, så har det upplysts, att upphäfvandet af 24 kap. 32 § kyrkolagen ovilkorligen afsåg den brefbäring, som förekom mellan det ena pastoratet och det andra, ifrån den ene klockaren till den andre. Då vi i forna dagar läste i tidningarna, huru "lådan gick" och "lådan kom", så bars lådan eller väskan ifrån den ene kyrkoherden till den andre med de bref, som ankommo. På grund af förbättrade kommunikationer och postväsendets utveckling har det förra befordringssättet af skrivelser emellan pastoraten befunnits öfverflödigt och olämpligt; och regering och riksdag hafva därför upphäft denna förordning. Klockare hafva ej längre nyssnämnda skyldighet att befordra väskan, som fordom ålåg dem. Deremot anser jag, att det i denna punkt omhandlade fallet ej hör hit. Jag skall till belysning häraf anföra ett exempel från den stad, jag har äran representera. Klockaren är befriad så väl från orgelspelning som föresjungning. Han skall egentligen tillse, att de kyrkliga förrättningarna, såsom predikan, dop, be-

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

grafning m. m., ske på vederbörligt sätt, och vidtaga de anordningar, som derfor erfordras. Nu inträffar icke sällan i denna temligen stora stad och med detta temligen mångtaliga presterskap, att en prest, som har skyldighet att en viss dag predika eller begrafva eller döpa, blir af sjukdomsfall eller något annat hindrad. Då vänder han sig till t. ex. domprosten och ber honom förordna någon annan i sitt ställe, emedan han sjelf är förhindrad. Om nu domprosten skickar klockaren med ett *muntligt* bud till en annan prest med uppmaning till honom att förrätta ifrågavarande kyrkliga handling — då faller den åtgärden icke under konstitutionsutskottets anmärkning. Men om han är så artig och af-fattar denna uppmaning *skriftligen*, så blir saken föremål för utskottets anmärkning, ty det är enligt utskottets mening en brefbärings-skyldighet, från hvilken klockaren är befriad. Är väl något sådant rimligt? Och det är stundom så, som från statsrådsbänken anmärktes, att presten icke kan skicka sin dräng. Klockaren är ju en jernförelse-vis intelligent person, som derfor kan frambära ett muntligt eller skriftligt bud från den ene presten i församlingen till den andre och göra detta på ett sätt, som drängen aldrig skulle hafva kunnat. Jag måste bekänna, att jag för min del icke kan inse annat, än att dylika ålig-ganden mycket väl kunna och böra komma under rubriken: "*i öfrigt*".

Hvad beträffar den tredje anmärkningen, så är det ådagalagdt, att man till chefer för riksarkivet och andra embetsverk förordnat personer, hvilka icke haft någon föregående verksamhet inom just det området. Detta strider naturligtvis icke mot grundlagen, som talar om "skicklighet", men icke säger, på hvad sätt denna skall vara förvärfvad. Utskottet anser för sin del, att det bör hafva skett genom praktik i det ifrågavarande embetets tjänst. Må så vara. Men derom står ingenting stadgadt i lagen. Jag medgifver nu visserligen, att den i tredje punkten vidrörda frågan är mycket grannlaga, såsom alltid utnämningsfrågor äro, i synnerhet när det gäller besättandet af chefs-platser. Jag tror också, att det vore mycket orätt af regeringen att göra afseende på annat än skicklighet för tjänsten. Men å andra sidan kan det vara mycket farligt, om man allt för mycket binder sig vid former och pappersmeriter och derigenom erhåller embets- och tjänste-män, hvilkas tillsättning man visserligen kan försvara vid förekommande granskning, men hvilka i sjelfva verket kanske äro mindre dugliga för sina platser. Jag har under min lefnad trott mig se ett och annat exempel på det senare fallet, då man utnämnt personer, som icke varit fullt lämpliga, men med afseende på hvilka man dock kunnat förklara, att de varit sina medtäffare öfverlägsna i meriter. Det kan blifva missbruk åt båda hållen, och jag vill icke vara med om att trycka på regeringen att handla allt för formalistiskt, ty den faran är minst lika stor som den andra. Vi hafva erfarenhet af, hur man gick till väga under frihetstiden, då man en tid följde det s. k. anciennitets-betänkandet och huru som detta mången gång ledde till att *summum jus* blef *summa injuria*.

Nu har mot den föredragande ecklesiastikministern gjorts tre anmärkningar; med hvad befogenhet, derom kunna tankarne vara olika. En anser, att frågan om prestlöneregleringen bort få en annan behand-

ling än den fått; en annan likaledes om klockarebrefbäringen och en tredje äfvenså i afseende på utnämningen af överbibliotekarie. Att åsigtorna äro olika, torde ej vara så underligt, om man betänker, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet inom sitt gebit har hela vårt lands andliga odling: religion, vetenskap, konst, litteratur, allt som rör fattigvården, barmhertighetsinrättningar, medicinalvård, veterinärinrättningar, hospitalsväsendet, med ett ord nästan allt, som i början tillhörde den kristna kyrkan, men som sedermera småningom öfvertagits af staten. Under hans behandling torde förekomma öfver tusen ärenden om året, eller kanske lika många, som de öfriga statsråden hafva tillsammans.

Det land anser jag vara lyckligt, mot hvars regering icke i detta hänseende viktigare anmärkningar kunna göras än de som nu gjorts, och att gå grund af dessa anmärkningar tillämpa 107:de paragrafen regeringsformen, som utskottet åberopat, samt att affärda en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t skulle skilja statsrådet från hans embete, det tror jag icke vara värdigt och icke heller rättvist. Jag tror ej heller, att vi på så sätt skulle se rikets sanna bästa till godo, ty man skulle derigenom göra all regering nära nog omöjlig. Det är nog i alla fall icke så lockande att vara ledamot af regeringen och i synnerhet att bekläda den nu ifrågavarande posten. Men för att regeringens arbete skall kunna befordra landets väl, är det nödvändigt att statsmagterna så mycket som möjligt söka att samarbata.

För öfrigt är granskningsrätten här i landet betydligt större än i alla andra länder, och ju större och dyrbarare en rättighet är, med desto större varsamhet, grannlagenhet och takt bör den beagnas.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag, herr talman, att få framställa det yrkande, att utskottets anmärkningsbetänkande lägges till handlingarne.

Häruti instämde herrar *Janson* i Carlshed, *Persson* i Heljebol, *Ericsson* i Norrby, *Petersson* i Hamra, *Redelius*, *Bladh*, *Eliasson*, *Larsson* från Upsala, *Odell* och *Alsterlund*.

Herr Ekman: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har medgifvit i sitt yttrande, att Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt hafva beslutat denna lag om lönereglering för presterskapet, samt att der denna lönereglering vunnit tillämpning, skall den ega bestånd i femtio år. Jag vill inom parentes säga mot den siste talaren, att det här icke endast är fråga om *grunderna* för denna lönereglering, utan äfven att den skall ega bestånd i femtio år. Herr statsrådet sade visserligen, att man kunde göra ett förord, som suspenderade lagen, men enligt min mening kan intet förord omintetgöra en af Kongl. Maj:t och Riksdagen stiftad lag, så vida detta förord kränker enskild mans rätt. Vi hafva våra lagar för att skydda mot hvarje kränkning, vare sig i det ena eller det andra fallet, och sålunda har denna lag blifvit stiftad för att å ena sidan presterskapet skall hafva skydd mot

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.*
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

församlingen och å andra sidan församlingen skall skyddas mot öfverdrifna pretentioner från presterskapets sida.

Nu har herr statsrådet visat, att det redan förekommit fall, då man har ändrat den fastställda löneregleringen; men det är att märka, att i det fall, hvarpå han anförde exempel, hade ingens rätt blifvit kränkt. Han anförde t. ex., att vid inträffad ledighet af en kyrkoherdebeställning församlingen gått in till Kongl. Maj:t med begäran om att få löneregleringen ändrad. Men märk, att vid nämnda tillfälle tjensten varit obesatt, hvadan de sökande till platsen på förhand vetat om den föreslagna löneförändringen och naturligtvis fått finna sig i de löneförhållanden, som sålunda blifvit bestämda. Man kan icke säga, att hans rätt under sådana förhållanden blifvit kränkt. Och å andra sidan kan man icke heller säga, att församlingens rätt blifvit kränkt, då frågan gälde en nedsättning i lönen.

Den siste talaren påpekade, huru som i följd af åtskilliga förhållanden kyrkoherdelönen i ett pastorat stigit till en biskopslön och att församlingen därför ansett sig böra taga något af denna lön för att afföna en andre komminister. Visst kan detta ske, men icke så länge som den, som har fullnagt på tjensten, sitter kvar, ty så länge åtnjuter denne sin biskopslön. Men när pastoratet blir ledigt, så kan en förändring ega rum, såsom jag nyss sade. Men då kränkes hvarken presterskapets eller församlingens rätt, om en fördelning af den allt för stora kyrkoherdelönen eger rum.

Om jag nu ser efter, huru härmed förhåller sig i ifrågavarande fall, nemligen beträffande ändringen i löneregleringen för presterskapet inom Klara samt Jakobs och Johannis församlingar, så finner jag, att förhållandet här är ett helt annat. Här hafva nemligen de magtegende trådt tillsammans och beslutat att öka lönerna för presterna i dessa församlingar. Det hade väl då tillkommit regeringen att skydda minoritetens rätt i förevarande fall. Ty jag är öfvertygad om, att många församlingsmedlemmar alls icke velat gå in på dessa förändringar, ehuru de icke deltog i beslutet derom, emedan de visste att deras röster förmådde så litet.

I Adolf Fredriks församling har man också beslutit en förändring i löneregleringen för presterna, men der anfördes emellertid besvär öfver beslutet, och vi veta ännu icke, hvilket resultat som derigenom kan uppnås.

Det är emellertid icke endast minoritetens rätt, som behöfver skydd af Kongl. Maj:t, utan äfven de icke röstberättigades rätt. Så länge den kommunala röstskalan är sådan, att en mängd människor äro utslutna från rösträtt i dessa frågor, så är det Kongl. Maj:ts skyldighet att se till, att icke deras rätt förnärmas. Ty här gäller det icke en minskning af löner, utan en förhöjning af dem, och just i ett sådant fall hade Kongl. Maj:t bort hålla på gällande lag för att skydda deras rätt, som sjelfva icke kunna göra något deråt.

I det hänseendet är det ett mycket viktigt och farligt prejudikat, att man ansett sig kunna suspendera gällande lag till skada för en minoritet. Jag anser därför på dessa skäl, att utskottet varit i sin

fulla rätt att göra denna anmärkning mot herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Herr Johnsson i Thorsberg: Herr talman! Under frågans behandling ha de skäl, som utskottet anfört och af åtskilliga talare framhållits, icke blifvit vare sig af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet eller andra talare på något sätt förringade, och jag kan således i frågan fatta mig kort.

Herr Winkrans' resonnement ligger till stor del på sidan om denna sak. Han anförde nemligen, att presterna tillförsäkrats ett visst lönebelopp, men detta är icke förhållandet. Hvad presterna i Stockholm angår, hafva de tillförsäkrats vissa kvantiteter spanmål och vissa afgifter af inkomst af rörelse och kapital o. s. v., men icke ett visst lönebelopp i penningar, och det af utskottet klandrade beslutet inskränker sig till det spörsmål, huru vida kyrkostämman är behörig besluta, och Kongl. Maj:t bör fastställa utgående af vissa förmåner, utöfver hvad som en gång tillförsäkrats presterskapet, att gälla i femtio år.

Beträffande den andra frågan, angående klockarnes brefbäringskyldighet, var det med förvåning jag hörde herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet göra den tolkning af förordningen den 21 september 1888 gällande, att denna förordning endast skulle hafva upphäft skyldighet för klockarne att bära prostens och domkapitlets post, när den honom tillhandakomme, men skyldighet att bära kyrkoherdens eller komministerns kvarstå.

Denna förordning af den 21 september 1888 innehåller ordagrant följande: "Vi etc. *göre veterligt* det Vi, med Riksdagen, funnit för godt att, på sätt allmänt kyrkomöte jemväl samtyckt, förordna, att hvad 24 kap. 32 § kyrkolagen innehåller om klockares brefbäringskyldighet skall upphöra att gälla."

Det är således alldeles uppenbart, att den brefbäringskyldighet, som innefattas i 24 kap. 32 § kyrkolagen, är af kyrkomötet, Riksdagen och Kongl. Maj:t upphäfd. Det återstår således, så vidt man med framgång skall kunna visa, att brefbäringskyldigheten åligger klockarne, intet annat än att framvisa någon annan bestämmelse i kyrkolagen, som ålägger klockarne denna skyldighet. Men i hela kyrkolagen fins icke ett enda ord rörande klockarnes brefbäringskyldighet annat än just i denna 32 § af 24 kap. Om nu obestridligen denna paragraf i hvad den afser klockarnes brefbäringskyldighet är upphäfd, så är det alldeles oförklarligt, huru man skall kunna påstå, att domkapitlet i alla fall äro berättigade att ålägga klockarne brefbäringskyldighet. Jag kan åtminstone icke se, huru man med framgång skall kunna försvara detta; och jag kan icke heller uppleta något annat skäl till det envisa fasthållandet af detta privilegium, än det gamla vanliga, att man har mycket svårt att lemna ifrån sig en rätt, som man sedan urminnes tider varit tillförsäkrad och som presterskapet i alla tider egt. Men Kongl. Maj:t lär väl icke få taga någon hänsyn till presterskapets önskan i detta afseende; utan Konungen eller den föredragande i statsrådet är skyldig att tillse hvad lag och författningar innehålla.

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

Herr talman! Jag skall på de nu anförda skälen anhålla att, då utskottets anmälan synes vara befogad, få yrka att kammaren måtte besluta anmäla omförmälda ärenden.

Herr Hammarlund: Jag skall endast be att få yttra några få ord rörande den andra punkten i utskottets memorial, den som rör klockarnes brefbäringsskyldighet. Det har sagts, att denna fråga är en jemförelsevis obetydlig fråga; och detta kan ju vara sant, om man blott tager hänsyn till hvad det är för personer saken rör, att det är personer, som stå temligen lågt på den sociala rangskalan och hafva obetydliga löner. Men principen, som det här gäller, är icke mindre vigtig för det.

Jag begärde ordet närmast med anledning deraf, att talaren på göteborgsbänken försvarade regeringens åtgärder med att hänvisa till 24 kap. 32 § kyrkolagen, der det heter bland annat: "I det öfriga, hvad hans embete angår, så rättar han sig efter den förordning, som biskopen och konsistorium honom föreskrifva". Deu nu omtalade brefbäringsskyldigheten skulle således, menade den talaren, ligga i orden: "hvad hans embete angår"; och för att bevisa detta androg han ett exempel från Göteborg. Han fann det orimligt, om icke en klockare derstädes skulle få skickas af pastor med en embetskrifvelse till en annan prest inom församlingen. Jag instämmer med honom deri, att den åberopade bestämmelsen i kyrkolagen kan der vid lag vara tillämplig.

Men här är förhållandet annorlunda än i det exempel, som talaren anförde från Göteborg. Här är det nemligen fråga om tre församlingar med hvar sin klockare. Kyrkoherden bor i den ene församlingen och komministern i den andra, och dertill, efter hvad jag hört af med de lokala förhållandena bekanta personer, på mer än en half mils afstånd från kyrkoherden. De anförda orden i kyrkolagen äro mycket tånjbara, men det förefaller åtminstone mig, som om det vore att utsträcka klockarens "embete" allt för långt, i fall mau nu, sedan den i kyrkolagen anordnade brefbäringsskyldigheten upphäfts, kunde deri inrymma skyldighet för klockaren att bära bref utanför området för den församling, inom hvilken han är anställd som klockare.

Visby domkapitels af Kongl. Maj:t gillade utslag ålägger emellertid ifrågavarande tre klockare en dylik skyldighet. Låt om oss se till hvad konsekvensen skulle bli, om denna åtgärd skulle anses laglig. Lika väl skulle då domkapitlet kunna föreskrifva, att klockaren skulle vara skyldig gå med bref till närmaste kyrkoherde åt andra hållet; och så hade vi klockareposten kvar i all sin glans, blott med den inskränkning, att den så beryktade postväskan icke finge användas.

Ett af de skäl, som inom kyrkomötet och Riksdagen anfördes emot klockarnes brefbäringsskyldighet, var det, att sedan numera klockaretjensterna alltmera blifvit förenade med skollärebefattningar, folkskolelärarne blifva hindrade i sina lärareåligganden, om de tillika skola utföra dylika budskickningar till annan församling. Skulle det nu anses vara riktigt hvad som skett på Gotland, så finge ju de folkskolelärare-klockare, hvarom här är fråga, icke någon egentlig nytta

af den förändring, som skedde år 1868, utan de skulle fortfarande såsom hittills hafva att fortskaffa embetskrifvelser från ena församlingen till den andra. Om det här vore fråga om högt aflönade tjänstemän, som kunde anses hafva fullt tillräckligt betaldt för sitt arbete, så kunde det ju kanske icke anses så obilligt, om de ålades mer än de äro skyldiga till. Men senaste häftet af aflöningsstatistiken upplyser, att så här ej är fallet. Det kan kanske intressera herrarne att höra, hvad dessa så mycket omtalade klockare hafva för utförandet af alla sina klockaresysslor. Herr Bengtsson har nyss visat upp ett reglemente för Visby stifts klockare. I detta uppräknas uti 27 §§ alla deras åligganden, bland annat denna budskickning. Hvad hafva de då för allt sitt arbete? Jo, den ene har 75 kronor, den andre 85 och den tredje 60 kronor i aflöning per år.

Då jag hyser den uppfattning, att bestämmelsen i kyrkolagen om "hvad hans *embete* angår" icke kan innefatta att utföra *embetsgöromål* utanför det område, för hvilket klockaren är anställd, anser jag den af konstitutionsutskottet framställda anmärkningen riktig.

Herr talman! Liksom jag yttrat mig endast om en af konstitutionsutskottets anmärkningar, så skall jag också inskränka mitt yrkande till blott denna punkt. Jag skall sålunda tillåta mig att i fråga om denna andra punkt yrka, att kammaren måtte besluta att med gillande af anmärkningen lägga memorialet till handlingarna.

Herr Waldenström: Herr talman! Jag skall endast fästa mig vid den första af de anmärkningar, som konstitutionsutskottet framställt. Det är enligt min mening af synnerligen stor praktisk betydelse för hela vårt land, att denna fråga om stabiliteten af regleringen af presterskapets löner kommit på tal inom Riksdagen. Ty att åtskilliga missförhållanden och oegentligheter just i fråga om denna sak gjort sig gällande på senare tiden, det lider intet tvifvel.

För ett par veckor sedan innehöll Ny Ecklesiastiktidning bland annat en uppsats rörande dessa missförhållanden här i Stockholm, uti hvilken uppgafs, att till följd af folkmängdens tillväxt i hufvudstadens församlingar betydliga öfverskott uppstått på de medel, som inflyta till bestridande af presterskapets aflöning. Dessa öfverskott hafva sedermera af kyrkoråden användts till åtskilliga andra ändamål, såsom till reparationer och nybyggnader och annat sådant, hvilket uppenbarligen strider emot lagen om regleringen af presterskapets löner.

Konstitutionsutskottet anmärker, att om det, som Kongl. Maj:t i detta fall beslutat, finge oanmärkt passera, så skulle deraf lätt kunna följa, att inom olika delar af landet en sträfvan uppstode att få de för presterskapets löneinkomster gällande regleringarna på motsvarande sätt ändrade. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet menade, att ingen fara vore för handen härför. Men jag tror för min del, att denna fara är ganska stor, och att konstitutionsutskottet har alldeles rätt i sin anmärkning. Jag skall be att få anföra ett enda exempel härpå, hemtadt från den stad, som jag sjelf representerar. I Gefle ha vi, liksom annorstädes, en bestämd lönerreglering för presterskapet. För några år tillbaka kommo komministerne i församlingen

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.*
(Forts.)

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

in till kyrkorådet och begärde en löneförhöjning af 500 kronor hvar-dera. Kyrkorådet tillstyrkte och kyrkostämman gick in på denna begäran. När sedermera vid den inträffade kyrkoherdedledigheten en vice pastor skulle tillförordnas, ville många dertill ha den, som var utnämnd till kyrkoherde. Han förklarade sig icke kunna taga emot denna befattning utan ett betydligt tillskott i lönen utöfver hvad vice pastorn annars skulle ha, emedan han, som var lektor i Upsala, i sådant fall nödgades lemna sin ordinarie lektorsbefattning derstädes samt för dess uppehållande aflöna vikarie. Kyrkostämman beslöt att betala detta tillskott. Sedermera kom samma kyrkoherde och anmälde, att han sannolikt skulle förlora lönetillägget på sitt lektorat, och begärde eventuelt ersättning därför. Församlingen gick in äfven härpå. Slutligen hemställde kyrkorådet till kyrkostämman, att denna skulle åtaga sig att löna en pastorsadjunkt med 1,500 kronor. Kyrkostämman biföll äfven detta. Då tyckte jag, att det gick något för långt, och jag anförde besvär öfver beslutet hos konungens befallningshafvande, åberopande bland annat såsom skäl, att, då enligt lagen om löneroglering för presterskapet det extra ordinarie presterskapet skall hädanefter som hitills aflönas af det ordinarie, denna skyldighet hade tagits från det ordinarie presterskapet och lagts på församlingen genom kyrkostämmans ifrågavarande beslut. Konungens befallningshafvande ansåg emellertid, att kyrkostämman hade rätt, och ogillade besvären, hvilket vållade, att jag drog frågan under Kongl. Maj:ts pröfning; och der hvilat densamma nu. Huru det kommer att gå, vet jag naturligtvis icke. Hvad jag härmed velat visa, är, huru lätt en sådan der sträfvan kan uppstå att söka öka presterskapets löner i strid med de fastställda lönerogleringarna.

Nu kan man häremot säga, att församlingarna i allmänhet icke äro kända för att vilja öka presternas löner. Visserligen! Men huru det går till vid dylika tillfällen i städerna, veta vi nog alla. När någon vill drifva ett dylikt beslut om löneförhöjning igenom, så talar han vid några af sina goda vänner, som hafva många röster. Dessa komma då tillsammans vid kyrkostämman och afgöra beslutet. Men när så sker, vore det väl Kongl. Maj:t, som skulle skydda de mindre bemedlades och de icke röstberättigades rätt vid upprätthållandet af den konvention, som för viss tid är bestämd icke allenast till trygghet för presterskapet utan äfven för församlingarna.

Utskottet säger, att det ändamål, som afsågs med lönerogleringen, nemligen att undanröjda de obehag och stridigheter, som ofta uppstått mellan prester och församlingar med anledning af det förra olämpliga aflöningsättet, skulle motverkas, om det finge fortgå, såsom sist skett här i Stockholm. Härmed hade det dock, mente herr statsrådet, ingen fara. Men det är verkligen fara för handen. Så länge församlingarna och presterna på kyrkostämman skulle afgöra frågan om lönen, var det evinnerliga stridigheter och trassel dem emellan. Och just till följd deraf begärde rikets ständer, att en annan ordning skulle införas. Den infördes äfven genom förordningen den 11 juli 1862 angående regleringen af presterskapets löner samt för Stockholm genom

förordningen den 1 november 1872. Rubbas nu denna, så komma vi ju tillbaka till det gamla tillståndet med dess strider och obehag.

Nu sade herr statsrådet vidare, att i kongl. förordningen angående kyrkostämman står det i 10 punkten af 2 §, att kyrkostämman har att handlägga frågor angående presternas löneförmåner. Ja, detta är riktigt, ty kyrkostämmoförordningen är äldre än förordningen om löne-regleringarna, och det fans icke något annat sätt eller ställe, der man kunde besluta om dessa frågor än på kyrkostämman, *innan den bestämda löne-regleringen kom till stånd*. Men *efter* den tiden var det naturligtvis icke meningen att löneförhållandena skulle fortfarande ordnas genom öfverenskommelse mellan presterskapet och församlingen på kyrkostämman; ty hvad låg det annars för betydelse deri, att man genom en för längre tid fastställd lönekonvention ville förebygga det trassel och de strider, som förut förekommit mellan presterskap och församling.

Jag upprepar, hvad jag nyss sade, att denna fråga är af stor praktisk betydelse, och det just ur den synpunkt, som utskottet angifvit. Nu sade herr statsrådet, att det ju vore orimligt, om icke en löne-reglering, som uppgjorts för 50 år, skulle kunna på något sätt ändras under dessa 50 år, i fall förhållandena i en församling under tiden genom omständigheter, som ingen vid regleringens fastställande kunnat förutse, blefve så förändrade, att löne-regleringen blefve uppenbart orimlig. Derpå vill jag svara följande. Jag tror icke, att löne-regleringarna behöfva under alla förhållanden bestå orubbade i 50 år, men jag tror, att lagen om löne-regleringarna *icke tillåter Kongl. Maj:t att på kyrkostämmas förslag ändra dem*. Löne-regleringen är icke, såsom det nyss stod i en stockholmstidning, något kontrakt mellan församling och presterskap. Den är enligt förordningens föreskrift uppgjord af en för ändamålet tillsatt nämnd, om hvars sammansättning förordningen innehåller noggranna bestämmelser. Visar det sig nu, att löne-regleringen i en församling blir uppenbart orimlig, och man derför vill hafva en ändring, då må man gå den i lag bestämda vägen. Men icke kan Kongl. Maj:t såsom sådan taga den saken omedelbart i sina händer. Att herr statsrådet liknade löne-regleringen vid en vexel-affär mellan församlingen och presterskapet, kan ju icke egentligen vara riktigt.

Jag skall för min enskilda del icke göra något yrkande, men nog är jag öfvertygad, att Kongl. Maj:t i detta ärende har riktigt förfarit.

Herr Hedin: Jag hade den förmånen, herr talman, att för ett par dagar sedan sammanträffa med några stycken af den nuvarande regeringens mest devota beundrare och vänner. De voro så ledsna, att det gjorde mig hjertligt ondt, och bedröfvade öfver konstitutionsutskottets anmärkningar och icke minst öfver de vid utskottets betänkande fogade reservationer. Jag frågade, om de kunde bestrida riktigheten af dessa anmärkningar. Nej bevars, konstitutionsutskottet hade haft fog för dem, och de tillade, att reservationerna voro lika viktiga, och en del af dem till och med viktigare än utskottets anmärkningar. "Nå väl?" frågade jag. Och då svarades mig: "De skola ju i alla fall

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

snart gå sin väg, hvarför då lägga lök på laxen?" Jag kunde ej då bringa dem någon tröst, och nu vill jag hoppas, att ingen af dessa ministèrens vänner måtte vara här i dag närvarande såsom åhörare — det var personer utom Riksdagen — ty mer än utskottets anmärkningar skulle det för dem kännas svårt, kännas förödmjukande att höra herr ministrerna för utrikes ärendena svar och herr ecklesiastikministrernas försvar; äro de ej här tillstädes, så få de det lindrigare obehaget att blott läsa det i referaten. Man skulle kunna hafva anledning att med en ny mening upprepa ett namnkunnigt yttrande, som herr talmannen torde erinra sig, af en utaf forntidens store talare, då man för honom prisade hans hädangångne store medtäffare. "Ja", sade han, "hvad skulle det då icke varit, om I sjelfve hadn hört mannen tala!" Detsamma skulle jag vilja säga till dessa ministèrens vänner, som voro så ledsna: "Hvad skulle det då icke hafva blifvit, om de hört svaret och försvaret i dag!"

Herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet har påstått, att *utskottet* velat göra regeln om de 50 årens giltighet enligt lönereregleringskonventionerna ovilkorligen bindande. Det var det första bland ett tiotal eller tjugotal exempel på hans fullständiga missförstånd af och okunnighet om allt hvad denna fråga rör. Det är icke utskottet, som velat göra, det är *lagen*, som gjort denna regel ovilkorligen bindande. På det sättet, fortfar ecklesiastikministern, skulle den lag, som af Kongl. Maj:t och Riksdagen samfäldt stiftats såsom grund för löneregleringen, få större helgd än andra lagar, af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt beslutade. Nej, derigenom att utskottet vill göra gällande, att dessa bestämmelser skola efterföljas, får den lagen jemnt upp samma helgd som alla andra lagar, så länge de lydas, och icke någon större, ty äfven denna lag såsom alla andra kan ändras. Men hvad utskottet begärt, det är att denna lag skall ändras i grundlagsenlig ordning och icke af Kongl. Maj:t ensam, då den tillkommit genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens samfälda beslut.

Jag vet icke, hvilken ond juridisk ande har ingifvit herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet att på det oefterrättliga sätt, som vi för en stund sedan hörde, begagna satsen: förord bryter lag. Han förstod uppenbarligen icke hvarken hvad detta uttryck innebär eller i hvad mån det kunde vara tillämpligt på den fråga, som nu är föremål för diskussion. Jag skall strax beröra denna sak vidare, men vill nu belysa ett par andra påståenden han gjorde. Han sade att icke något högre, allmänt intresse blifvit kränkt genom denna ändring af den af Kongl. Maj:t och Riksdagen fastställda lönekonventionens grunder. Jo, visserligen var detta en kränkning af ett högre allmänt intresse, nemligen det att en lag, stiftad af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt, icke ensidigt ändras af någondera parten. Han sade vidare, att lönereregleringsförfattningarna och konventionerna icke innehålla något förbud mot en sådan ändring. Det säges ju dock i denna lagstiftnings af Riksdagen godkända grunder. af de utfärdade författningarna och af sjelfva konventionerna, att bestämmelsen om lönebeloppen skall gälla i 50 år.

Jag kommer nu tillbaka till det yttrandet, som här är ett rent nonsens, att förord bryter lag.

Ecklesiastikministern säger i likhet med en klagande husegare i en af de södra församlingarna, som besvärat Kongl. Maj:t med en framställning i detta ämne, att kyrkostämmorna "frivilligt" beslutat löneförhöjning åt presterskapet. "Frivilligt", sade herr ecklesiastikministern, och han lefver sålunda, liksom den klagande husegaren på söder, i den föreställningen, att det skulle finnas, i motsats mot de frivilliga, något slags kyrkostämmobeslut, som äro och kallas ofrivilliga. Hvad skulle det betyda? Antingen sådana, som framtvingas genom yttre våld? Eller sådana, som tillkommit och äro till sitt innehåll på förhand bestämda genom en kyrkostämman öfverordnad myndighets befallning? Men då alla ofrivilliga kyrkostämmobeslut äro ett hittills okänt species af kyrkostämmobeslut — som förmodligen ingen annan än herr ecklesiastikministern och den klagande husegaren torde hafva kännedom om — så vågar jag tro, att löneförhöjningsbeslutens "frivillighet" är lika själfklar, som påpekandet af denna frivillighet är för rättsfrågens bedömande betydelselöst.

Dessutom sade han, att förutom att kyrkostämman handlat frivilligt, den ock beslutat enhälligt, således enhälligt och frivilligt beslutat att erbjuda denna löneförhöjning. Förmodligen har presterskapet äfven lika enhälligt och frivilligt beslutat att mottaga detta erbjudande. Det var således — menade han — en öfverenskommelse mellan församlingen och presterskapet. Litet längre fram sade herr ecklesiastikministern — sammanhanget var icke så strängt, så att herr talmannen och kammaren torde ursäkta, om jag också måste göra några skutt — att församlingen är part i saken. Nej, församlingen är icke någon part. Församlingen utbjuder icke de presterliga befattningarna till hugade spekulanter, som hafva att komma öfverens med församlingen om löneförmånerna. Församlingen har den större eller mindre rätt, som lagen medgifver, i afseende å tillsättningen af de presterliga tjänsterna, men i fråga om lönen har församlingen icke något att säga, utan är i det fallet liksom presterskapet underkastad Kongl. Maj:ts förordning, i hvilken församlingen icke har mera rätt än regeringen att göra någon ändring. Det är icke församlingen, som stiftar lönekonvention genom aftal med presterskapet, utan församlingen har endast blifvit hörd öfver ett förslag, uppgjort af löneredgeringsnämnden, hvilket Kongl. Maj:t sedan förklarar skola lända till *efterrättelse* för församlingen, hvilken sålunda lika litet som presten är part i saken. Den af Kongl. Maj:t fastställda lönekonventionen har karakter af lag, hvilken både församlingen och presten äro underkastade, och i hvilken de icke hafva någon möjlighet att åstadkomma ändring.

Han sade: ja, församlingen får icke göra det helt och hållet på egen hand, utan den måste hänskjuta saken till Kongl. Maj:t, och så har nu skett och således har allt passerat i vederbörlig ordning. Det skulle således vara fallet, att Kongl. Maj:t ensam hade rättighet att på egen hand rubba en lag, som tillkommit genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens samfälda beslut. Denna sak har ecklesiastikministern under hela sitt anförande endast snuddat vid, och han har gått undan den

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

som katten kring het gröt. En talare på göteborgsbänken, som skulle försvara ecklesiastikministern, har tydligen icke ens förstått, att detta var hufvudpunkten i frågan och i utskottets anmärkning. Herr ecklesiastikministern förstod det nog, men han aktade sig att inlåta sig på hufvudsaken. Det rätta svaret är att, då konventionerna äro uppgjorda enligt grunder, som hafva allmän lags kraft, så kan Kongl. Maj:t icke göra något dervid, men därför behöfva må hända icke löne-regleringarna blifva orubbade under 50 år, ty Kongl. Maj:t eger att till Riksdagen ingå med framställning om ändring af de grunder, hvarpå dessa lönekonventioner äro byggda. Det är samma svar som gäller om den eventualitet, som herr ecklesiastikministern omnämnde, nemligen eventualiteten af en "förfärlig" stegring af markegångsprisen, i följd hvaraf lönerna skulle blifva för höga. Detta trodde han skulle verka på oss, då vi väl icke skulle unna presterna något sådant. Han väddjade här, herr talman, till dåliga känslor. Svaret derpå är emellertid detsamma som nyss, ehuru det då gälde det motsatta fallet, nemligen, att om Kongl. Maj:t lika med statsrådet finner en opåräknad stegring af lönerna "förfärlig", Kongl. Maj:t då kan föreslå Riksdagen fastställande af nya grunder för lönekonventionerna.

Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har frågat: skulle detta regeringens beslut vara till skada för endrägt och förtroende mellan församling och presterskap, då kyrkostämman enhälligt och förtroendefullt gifvit presterskapet mer penningar, och presterskapet lika enhälligt och förtroendefullt beslutit att mottaga dem? Att det skulle vara till skada, kunde han icke fatta eller förstå, därför att han glömde åtskilliga andra moment än — den enhälliga frivilligheten på presterskapets sida. Han glömde den genom det olagliga beslutet undertryckta minoritetens rätt att icke blifva beskattad högre för presternas aflönande, än hvartill gällande lönekonventioner föranleda, och dess rätt att, när öfverskott uppkommer, man icke anlitar detta för att i strid med lag öka presternas lön, utan använder det, såsom jag vet att särskildt lönekonventionen för en af Stockholms församlingar stadgar, för att nedsätta uttaxeringen för lönen. Det glömde han. Han glömde den i sin rätt kränkta minoriteten. Men om han kommit i häg det, skulle han icke vågat komma fram med sitt yttrande, att det af Kongl. Maj:t fattade beslutet vore egnadt att upprätthålla endrägt och förtroende mellan prest och församling.

Om den andra frågan eller klockares brefbäringsskyldighet är så mycket yttradt, att jag vill förbigå den.

Deremot, herr talman, skall jag säga några ord om den utnämning till öfverbibliotekarie, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet trott sig kunna försvara. Hvad då först angår hans anmärkning mot de första raderna i utskottets betänkande i denna del, der det säges, att af statsrådsprotokollet inhemtas, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet först "tillkännagifvit, att af filosofie och juris doktorn J. A. Thurgren ingifvits en skrift, i hvilken han anhållit att vid tienstens tillsättande komma i nådig åtanke", skulle jag be att få erinra statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, derest jag hade den äran att se honom här närvarande, att

utskottet vid omförmälände af detta faktum icke uttalat ett ogillande af att, då detta faktum förefans, det antecknades i protokollet. Således hade han ingen anledning till missnöje mot omförmäländet af detta faktum. Sedan frågade han, hvarför icke utskottet åberopat något lagrum? Förmodligen därför — jag svarar blott å mina egna vägnar — att de som jemte mig voterade för denna anmärkning trodde, att chefen för ecklesiastikdepartementet och de andra statsråden, som biträdde hans tillstyrkan, nog kände till 28 § regeringsformen. Men då han icke sjelf kunnat leta sig till rätta, skall jag säga hvad anmärkningen gäller. Han har tillstyrkt Kongl. Maj:t att öfverträda grundlagens bud att vid alla befordringar endast fästa afseende å de sökandes förtjenst och skicklighet, men icke på deras börd. Ty, efter hvad vi kunde finna, fans för denna utnämning icke annat skäl än den utnämndes adliga börd. Nu är skälet angifvet. Han trodde sig vidare vid genomläsningen af Kongl. Maj:ts förnyade reglemente för kongl. biblioteket den 9 november 1877 uppdaga, att med ett enda — endast hypotetiskt angifvet — undantag åliggandena för kongl. bibliotekets chef icke äro af annan beskaffenhet, än att hvilken förståndig man som helst väl skulle kunna sköta dem. Ja, om han har en sådan käunedom om hvad dessa stora institutioner i våra dagar äro, om han har en sådan uppfattning af biblioteksvetenskapens fordringar, om han icke känner mer till förvaltningstekniken vid en sådan institution, som numera skall tjena ej blott en och annan forskare, utan ock den stora allmänheten, icke blott de lärde, som kunna fråga så, att svaret är jmförelsevis lätt, som kunna gifva tydliga anvisningar till bibliotekstjenstemännens ledning, utan lika mycket och kanske ännu mer den litterärt intresserade allmänhet, som sjelf behöfver ledning — om han har en sådan uppfattning, säger jag, en uppfattning, daterande sig från en tid, då man till chef för sådana institutioner som kongl. biblioteket, hvilket förr icke hade samma omfattande uppgift som nu, då det fått så mycket större beröring med allmänheten, tillsatte någon vitter man, som man ville bereda ett brödstycke, om han lever i den uppfattningen från slutet af förra och början af detta sekel, skulle man möjligtvis kunna förklara hans åtgärd. Men jag nödgas säga, att chefen för ecklesiastikdepartementet nog vet bättre om den saken än han har velat vidkännas. ty hvarför skulle han eljest — att han det gjort är en offentlig hemlighet — så länge hafva gjort motstånd mot utnämningen, om hvilken han på den tiden icke tvekade att säga "att han icke någonsin skulle sätta sitt namn under den".

Chefen för ecklesiastikdepartementet uppläste ett *anonymt* intyg om den till chef för biblioteket utnämndes litterära kunskaper och hans studier i bibliografi. Denne lär hafva upprättat en förteckning öfver — sin egen boksamling. — Ja, det är verkligen lustigt, mycket roligt, och jag har sjelf svårt att hålla mig allvarsam. Men det är sant, chefen för ecklesiastikdepartementet har sagt det, och jag har skrivit upp det. Vidare förekom på meritlistan, att han i Dresden genomgått arbeten rörande Sveriges historia och gjort en förteckning öfver några af dem. Utlåtandet är anonymt, men om det härrör från den person, som jag förmodar, så, eftersom chefen för ecklesiastik-

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

departementet oförsigtigt nog indragit honom i debatten — jag hade i motsatt fall icke ämnat yttra mig om honom — tillåter jag mig säga att, om det är den person jag tror, han aldrig varit chef annat än till namnet för biblioteket och icke haft de egenskaper, som kunnat göra honom egnad att utöfva sitt chefskap, han har icke haft kännedom om organisationen af arbetet i kongl. biblioteket, han har icke ordnat och ej närmare haft reda på hvad de särskilda tjänstemännen der sysselsatte sig med. Något annat än detta anonyma intyg såsom bevis för den nye öfverbibliotekariens litterära insigter, bibliografiska studier och förmåga att leda en sådan institutions verksamhet torde i sjelfva verket erfordrats för att rättfärdiga utnämningen.

Ett underligt misstag om den enkla betydelsen af utskottets enkla framställning gör chefen för ecklesiastikdepartementet sig skyldig till, då han säger, att, när utskottet förordar en genom lång tjänstgöring vunnin insigt, utskottet gått för långt, och att detta skulle betyda detsamma som att förorda tjänsteålderns absoluta öfvervigt öfver andra meriter. Det torde vara tillräckligt att endast påpeka ett sådant nonsens, och jag skall därför icke närmare inlåta mig på detta yttrande. Vi hafva uppställt den fordran på innehafvaren af en så vigtig befattning, att han förvärfvat insigt i handläggningen af de göromål, som tillhöra chefen för denna institution. När vi säga, att denna insigt ej kan vinnas på annat sätt än genom långvarig bibliotekstjänstgöring, så påstår chefen för ecklesiastikdepartementet, att vi ställt upp den längsta tjänsteåldern såsom det enda afgörande. Jag vet verkligen icke, om han varit i stånd att missförstå de enkla orden till den grad, eller om han i brist på bättre argument tillgripit detta, ehuru han nog insåg dess beskaffenhet.

Den jemförelse han gjorde med riksarkivarietjensten gifver mig åter anledning att tänka, att chefen för ecklesiastikdepartementet icke känner någondera af dessa ecklesiastikdepartementet underordnade institutioner. Denna jemförelse är nemligen för frågan alldeles betydelslös. Han anmärkte, att den nuvarande föreståndaren för riksarkivet och hans närmaste företrädare, då de utnämndes, icke hade någon arkivtjänstgöring att åberopa. Och de skulle således vara likställda med nuvarande chefen för kongl. biblioteket. Detta är ett komplett missförstånd och ett vidunderligt misstag af en person, som, om han än icke eger speciel insigt i det ena eller andra hänseendet, dock så länge lefvat i sådan atmosfer, att han icke kunnat undgå att uppfatta dessa förhållanden i deras allmänna drag. Frågan om ordnandet och förvarandet af arkivalier i vårt riksarkiv är vidt skild från frågan om inköp, förvaring och tillhandahållande af böcker i ett bibliotek, som är afsedt för vetenskap och bildning i alla dess olika grenar och som anlitas af den stora allmänheten. Dertill är att märka, att de två män, som under de senaren åren beklädt riksarkivarieembetet, icke vid utnämningen voro främmande för arkivstudier. De hade i årtal, såväl i härvarande som utländska arkiv, sysselsatt sig med historiska forskningar, och hade derigenom lärt känna, lärt att begagna det material, hvares ordnande och öfvervakande de sedan fått att sköta. Fränsedt att jemförelsen skulle bero af ett rent missförstånd, betyder den intet annat

än brist på argument eller är den ett bevis på förvånande okunnighet om dessa institutioner och de kulturintressen, som deraf kunde vara beroende. — Jag tyckte mig höra ett beslöjadt beklagande från chefen för ecklesiastikdepartementet öfver att hans kolleger icke blifvit föremål för anmärkning, och detta är en punkt, deri jag af allt hjerta instämmer med honom. — Efter denna granskning af herr ecklesiastikministerns svar torde jag, herr talman, om det sätt att främja kulturintressena i allmänhet och särskildt ifrågavarande institution, som röjt sig i den chefsutnämning, hvilken vi öfverklaga, hafva rätt att spörja, om man kan tänka sig mer än *en* verkan af ett befordringssystem, som gör den adliga bördan till befordringsgrund, i strid mot grundlagens bestämmelser.

Är det må hända för att väcka täflande nit hos dem, som länge lönlöst eller med knapp aflöning trofast och nitiskt egnat sig åt sina befattningar, vare sig i bibliotekets tjänst eller på andra områden! Eller är det kanske för att gifva dem en erinran om hvad en stor diplomat yttrat: "framför allt intet nit, ty då skämmer ni bort alltsammans". Eller hvad skall det verka, att man låter en person, som icke eger kompetens till någon af de underordnade befattningarna vid biblioteket, rycka upp till chef vid detsamma med förbigående af hela tjänstemannapersonalens erkända förmågor, som hade billiga anspråk, ja rätt att fordra att först komma i åtanke? Huru skall det verka att se honom rycka upp der och stänga utsigten till länge väntad befordran på en knappt aflönad bana? Är detta att uppfostra till nit, intresse och redbarhet i rikets tjänst, till en sådan tjänsteutföring, att man icke blott inskränker sig till att nödtorfteligen sköta tjänsten så att man undgår anmärkning för fel i tjänsten, utan så att man offrar hela sin person åt tjänsten och låter tjänsten taga alla eus krafter i anspråk? Är det på det sättet, man vill främja och väcka en sådan anda inom Sveriges embetsmannacorps?

Jag skall be att få erinra huru tjänstemännen vid kongl. biblioteket hafva det stäldt, om en, som 1866 blef extra ordinarie amanuens, befordrades år 1877 till ordinarie, således efter 11 års tjänstgöring, och erhöi då 3,000 kronor i lön, om en, som blef extra ordinarie 1873 och icke fick ordinarie plats förrän 1884, om en annan, som blef extra ordinarie 1874 och hann fram till ordinarie plats 1890 — det är 16 års väntan, herr talman — om en, som blef extra ordinarie 1875 och ändtligen från och med 1890 i egenskap af ordinarie fått 2,000 kronors lön, om en man, som blef extra ordinarie tjänsteman vid kongl. biblioteket 1854 och till och med 1877 hade en aflöning från 1,500 till 1,800 kronor. Dessas väl och ve och andre tjänstemäns i liknande ställning förtjenar verkligen något afseende, när grundlagen icke lagt i Kongl. Maj:ts hand att utdela rikets embeten såsom nådededmålen. Men äfven om man icke tänker på dem, så har man — och det lär väl ingen kunna bestrida — att tänka på allmänhetens rätt, på statens rätt, på vetenskapens rätt, på bildningens rätt. Jag förmodar, att den dag skall komma, då herr ecklesiastikministern skall ångra icke blott den åtgärd han tillstyrkt Kongl. Maj:t, utan äfven det anförande han i dag afgifvit till Riksdagens protokoll. Det kommer

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts)*

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

för oss alla en dag, då fåfänglighetens skuggor vika undan, så att vi se ett och annat klarare, som förut varit fördunkladt. Och den dagen tillönskar jag honom, att tanken på den utnämningen och allas deras rätt, som derigenom blifvit kränkt, må stiga upp för hans minne. Jag tviflar icke på, att han då skall tänka, att rättvisa mot dem skulle hafva varit bättre, skulle väga mer uti hans egen känsla såsom grund för hans tillfredsställelse än till och med all den glans, hvaraf han blifvit omgifven, alla titlar och all grannlåt, ja till och med serafimerorden.

Herr Sven Nilsson: Jag skall icke upptaga kammarens tid länge. Jag skall, på det kammaren genast må veta min ståndpunkt i frågan, tillkännagifva, att jag gillar de anmärkningar, som af konstitutionsutskottet framställs.

Hvad den första punkten beträffar, anser jag, att Kongl. Maj:t öfverskridit sin befogenhet. I fullkomlig öfverensstämmelse med hvad utskottet uttalat anser jag, att Kongl. Maj:t icke har rätt att ändra en lag, som stiftats gemensamt af Konung och Riksdag; och jag tviflar mycket på, att, sedan Riksdagen beslutit, att konventioner skola upprättas för 50 år och under den tiden gälla i de särskilda kommunerna, en kyrkostämma verkligen eger rätt att upptaga ett sådant ärende om ändring af en fastäld konvention till behandling, liksom jag tviflar på, att Riksdagen skulle vara i sin fullgoda rätt att upphäffa en sådan konvention. Men, hvad som är säkert, är, att Kongl. Maj:t ensam icke har rätt att göra en ändring i dessa konventioner; och är det så, att Riksdagen har någon rätt i detta hänseende, så skall Kongl. Maj:t lemna Riksdagen denna rätt okränkvt och ej egenmäktigt bryta ingångna förbindelser.

Hvad beträffar den andra punkten, anser jag det vara alldeles klart, att Riksdagen har beslutit, att all brefbäringsskyldighet för klockare skall upphöra, att således hvarken domkapitlet eller Kongl. Maj:t har rätt att ålägga klockare att bära bref inom eller utom församlingen. Detta lagbud anser jag vara så tydligt, att den regeringsledamot, som tillstyrkt Kongl. Maj:t att ålägga en klockare brefbäringsskyldighet, har förfarit emot gällande lag, ty den antagna lagen kan ej ändras utan Konungens och Riksdagens samstämmade beslut.

I afseende på den tredje punkten tror jag, att det vore farligt, om Kongl. Maj:t skulle gå utom de särskilda embetsverken vid tillsättandet af tjänstemän, då lämpliga personer finnas dertill. Jag tror att man kan bevisa, att inom biblioteket funnits personer, fullt kompetenta att bekläda den ifrågavarande chefsplatsen. Och det är klart, att denna tillsättning rubbat rätten för dessa personer.

Jag skulle dock knappast hafva uppträdt för att i sak yttra mig i den ömtåliga frågan, om man icke ständigt under de sista åren — synnerligast den senaste treårsperioden — sett regeringen försöka på alla möjliga sätt kringskära Riksdagens rätt och sjelf tillvälla sig en magt, som jag för min del anser vara synnerligen farlig icke allenast för Riksdagen, hvilken naturligtvis vill häfda och försvara sin rätt, utan för regeringen sjelf. Ty det är visst, att när det blir känt i landet, att regeringen ensam på detta sätt griper in och fattar beslut i ären-

den, hvarom det äfven tillkommer Riksdagen att besluta, så skall sådant verka till synnerligen stor skada för regeringen sjelf. Ett dylikt tillvägagående är hvarken nyttigt för regeringen eller folket. Jag har varit i tillfälle inom Riksdagen under de senare åren åtskilliga gånger att häfda denna ståndpunkt, och jag fasthåller den fortfarande. Det vore väl, om regeringen framdeles ville mera hålla sig inom de gränser, som äro för densamma tillmätta, och icke gifva sig in på det lagstiftningsområde, som tillhör Riksdagen.

Jag hade kan hända ändock icke begärt ordet för att yttra detta, om jag icke på samma gång velat uttala, att jag anser den åtgärd, hvarom konstitutionsutskottet gjort framställning, nemligen att anmälan skall ske enligt 107 § regeringsformen, vara både för sträng och derjemte icke ledande till något praktiskt resultat, all den stund man vet, att Första Kammaren icke kommer att bifalla utskottets framställning, hvadan ingen skrifvelse i den rigtning konstitutionsutskottet yrkat kommer att affåtas. Då jag emellertid anser att det vore skäl, att kammaren förklarade, att utskottet haft rätt i sin uppfattning angående de tre i betänkandet behandlade frågorna, skall jag be att få hemställa, *att kammaren måtte besluta att med gillande af utskottets anmälan lägga betänkandet till handlingarna.*

Det finnes nu äfven åtskilliga andra frågor, som vore värda uppmärksamhet, nemligen de i reservanternas framställningar berörda. Det har varit brukligt vid sådana tillfällen, då icke konstitutionsutskottet gjort någon särskild framställning, utan endast uttalat ett godkännande af regeringens åtgärder, men deremot reservationer varit vidfogade betänkandet, att man för att få afgifva en opinionsyttring i kammaren — då man funnit skäl dertill — återremitterat betänkandet, på det att utskottet måtte ytterligare taga i öfvervägande de anmärkningar, som af reservanterna framstälts. Men såsom det nu föreliggande betänkandet är affattadt, torde det möta svårigheter att få framställt ett särskildt yrkande om återremiss med afseende på reservanternas framställningar. Jag för min del skall därför afstå från ett sådant yrkande, då jag icke vet, huru jag skall få det lagligen framställt, ehuru jag gillar äfven reservanternas anmärkningar i det hufvudsakligaste.

Hvad särskildt den spanska spritfrågan angår, anser jag för min del det svar på interpellationen, som i dag afgafs från statsrådsbänken, icke tillfyllestgörande för att bevisa, att regeringen har gjort allt hvad den kunnat göra. Jag anser för min del, att, när det kommit till regeringens kännedom, att traktatsbrott blifvit begånget af en annan stat, och regeringen sjelf erkänner, att så är förhållandet, då bör regeringen gripa in och söka häfda landets rätt, utan att dertill skall behöfvas anmälan vare sig af den, som genom traktatsbrott har lidit skada, eller af någon annan. Landet har rätt att fordra af sin regering att den i dylika fall skall göra sin pligt och bevara landets ära, utan att man särskildt behöfver påpeka det.

Jag skall icke yttra mig längre. Jag anhåller om proposition på mitt yrkande, att kammaren skall med gillande lägga utskottets memo-

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

rial till handlingarne. Om talmannen framställer proposition på hvarje särskild punkt eller på betänkandet i dess helhet, skall vara mig likgiltigt.

Herr *Bromée* instämde i detta anförande.

Herr *Lilienberg*: Jag skall fatta mig kort. Jag vill endast säga, att jag på de skäl, som konstitutionsutskottet anført i sitt betänkaende och som konstitutionsutskottets vice ordförande här i dag ytterligare framhållit, anser, att utskottet haft full befogenhet att till kammaren göra de anmälanden det gjort i de ärenden, som afses i den första och andra punkten af dess betänkaende. Deremot kan jag icke dela utskottets åsigt i afseende på det ärende, som beröres i betänkandets tredje punkt. Det afses en befordringsfråga, och det förefaller mig vanskligt att bedöma den, åtminstone saknar jag för min del fullständigt material därför.

På grund häraf och då jag i likhet med den siste ärade talaren anser, att ett tillämpande af den 107:de paragrafen i regeringsformen icke här bör ifrågakomma, så anhåller jag, att kammaren måtte besluta att, med gillande af utskottets åtgärd att för kammaren anmäla de i punkterna 1:o och 2:o af dess betänkaende omförmälda ärenden, lägga utskottets memorial till handlingarna.

Herr *Andrén*: Af de anmälningar, som framstälts af konstitutionsutskottet, förefaller mig, i motsats till hvad den siste talaren yttrade, den tredje vara den viktigaste och mest betydelsefulla. Ty här gäller det den viktiga princip, som alltid utmärkt den svenska statsrätten, eller upprätthållandet af skicklighet och förtjenst såsom norm för befordringar på tjenstemannabanan. Denna bestämmelse om skicklighet och förtjenst är en mycket gammal grundsats, ty den har varit uttalad i den svenska statsrätten i öfver 170 år. Jag skall be att om några ögonblick få återkomma dertill.

Här har talats om, att de personer, som uppträda och försvara denna grundsats, försvara *anciennitetsprincipen*. För min del vill jag då förklara, att jag ingalunda är någon anhängare af denna i 1756 års tjenstebetänkaende uttalade *anciennitetsprincip*. Men jag tror, att man icke dess mindre mycket väl kan på ett klokt och förståndigt sätt göra sig reda för, hvad som menas med skicklighet och förtjenst, och jag skall i detta fall bedja att få citera några ord af en ryktbar statsrättslärare, justitierådet *Naumann*, hvilken i sin "Sveriges statsförfattningsrätt", just efter att hafva kritiserat åsigtarna i 1756 års tjenstebetänkaende, yttrar följande: "Att ensidigt tillämpa de konsekvenser, till hvilka det under partistriderna emanerade, men numera ej gällande tjenstebetänkandet således kommer, vore därför stridande emot den ifrågavarande enkla föreskriften i regeringsformens 28 §, hvilken föreskrift tydligen innebär, att en sökandes duglighet i alla riktningar med afseende på det sökta embetet samt hans genom öfning vunna erfarenhet, allt relativt till hans medsökande, skall ensamt ligga

till grund för hans befordran; — och detta gäller alla befordringar utan undantag, dem Konungen har att verkställa.“

Det låter kanske litet eget, om jag citerar gamla, afskaffade regeringsformer, men jag tror, att de allmänna grundsatser, som der framhållas, äro af den beskaffenhet, att om de såsom dertill lämpade kommentarier begagnades vid embetsmannatillsättningar i Sverige, skulle mycket af de klagomål tystna, som ofta med rätt och kanske äfven med orätt framställas. Jag ber därför att få uppläsa, hvad som i detta afseende förekommer i åtskilliga gamla grundlagar.

1719 års regeringsform stadgade i sin 34 §: “Så bör ock vid alla embetens besättning endast ses på förtjenst och skicklighet, så att inge till alldeles ovane och med deras ämner intet öfverensstämmande sysslor måge antagas, utan hvar befordras efter sin naturlige böjelse och erfarenhet. Såsom ej heller någon för ringare härkomst och andre orsaker må förskjutas, när han till tjensten eljes bepröfvas vara värdig och duglig.“

1720 års regeringsform, som gälde ända till 1772, stadgade i § 40: “Så bör ock vid alla embetens besättning förnämligast anses personernas bepröfvade erfarenhet och förtjenst, hvilka igenom studier, krigsförrättningar och flere nyttige vetenskaper gjort sig till befordran värdige, men särdeles i akt tagas, att inge till alldeles ovane och med deras ämnen ej öfverensstämmande sysslor måge antagas, utan hvar och en befordras efter dess naturlige böjelse och erfarenhet, så att dugelige personer till tjensterna förordnas; ej heller må någons förvärfvade höghet, gunst och anseende gifva en eller annan insteg i sådana sysslor och embeten, hvartill han ingen skicklighet hafver, mindre må någon för ringare stånd eller härkomst förskjutas, när han eljest till tjensten bepröfvas vara skicklig och värdig.“

Och 1772 års regeringsform, hvilken hufvudsakligen gälde till 1809, bestämde slutligen såsom en allmän regel för alla tjensters tillsättande: “Till alla dessa tjenster skall endast skicklighet och erfarenhet föra, utan afseende på gunst eller födsel, då de ej med skicklighet förknippade finnas.“

Det är således en i vår statsrätt länge gällande grundsats, för hvilken jag här vågat göra mig till en blygsam tolk. Jag tror, att vi få skatta oss lyckliga, när vi slippa att få inför oss med skäl framställda sådana anmärkningar som dessa, på samma gång som jag är öfvertygad, att ett enkelt uttalande af Riksdagen i denna riktning är alldeles tillräckligt att derpå fästa vederbörandes uppmärksamhet.

Det är blott detta jag velat yttra; något särskildt yrkande har jag ej att framställa.

Herr Mankell: Jag ber blott att få tillkännagifva, att jag af förekommen anledning återtager mitt förra yrkande och instämmer i det af herr Sven Nilsson i Efveröd framställda förslaget, att utskottets i punkterna 1:o—3:o gjorda anmärkingar måtte med gillande af motiveringen läggas till handlingarna.

Herr Johnsson i Thorsberg: Jag ber att få återtaga mitt förra

*Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning
af de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

yrkande och förena mig med herr Sven Nilsson i det af honom framställda förslag.

Herr Hammarlund: Då jag förra gången hade ordet, gjorde jag ett yrkande endast med afseende å andra punkten, ty jag yttrade mig blott om den. Men då jag nu erfar, att propositioner icke komma att framställas å hvarje punkt särskildt, utan endast rörande betänkandet i dess helhet, så anhåller jag att få tillbakataga detta yrkande och instämma i det af herr Sven Nilsson afgifna.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden som återstodo, gaf herr talmannen propositioner *dels* på memorialets läggande till handlingarne, *dels* på detsammas läggande till handlingarne med gillande af konstitutionsutskottets anmälan i samtliga tre punkterna, och *dels* slutligen på memorialets läggande till handlingarne med gillande af utskottets anmälan i hvad den afsåg de i punkterna 1:o och 2:o omförmälda ärenden. Herr talmannen fann propositionen på memorialets läggande till handlingarne med gillande af utskottets anmälan i samtliga tre punkterna hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja, men som votering begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits memorialets läggande till handlingarne, nu uppsatt och justerad en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med gillande af hvad konstitutionsutskottet enligt 107 § regeringsformen anmält, skall lägga utskottets memorial n:o 8 till handlingarne, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat att lägga memorialet till handlingarne.

Omröstningen visade 132 ja och 78 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,1 e. m., för att åter sammanträda i afton kl. 7.

In fidem

A. E. J. Johansson.